

CATECHESIS
RELIGIONIS
CHRISTIANAE,

Quae in Ecclesiis & Scholis Pala-
tinatus ac Belgii traditur: vnà cum notis
breuissimis.

CONSILIO

SININ

ANTVERPIAE
Excudebat Aegidius Radens.

CID. ID. XXXIV.

3.

4.

Joh. Conrad Cauffenig D.

R

A

J

P

P

a

r

a

n

q

r

n

z

J

a

g

CATECHESIS

RELIGIONIS

CHRISTIANAE.

I. **Q**Uæ est vnica tua consolatio in vita & in morte?

Quod animo pariter & corpore ^a, siue viuam, siue moriar ^b, non meus sed fideissimi Domini & seruatoris mei Iesu Christi sum proprius ^c, qui pretioso sanguine suo pro omnibus peccatis meis plenissime satisfaciens ^d, me ab omni potestate diaboli liberauit ^e, meq; ^f conseruat ^f, vt sine voluntate Patris mei celestis, ne pilus quidem de meo capite possit cadere ^g: imò verò etiam omnia saluti meae seruire oporteat ^h: Quocirca me quoque suo Spiritu de vita æterna certū facit ⁱ, viq; ipsi deinceps viuam, promptum ac paratum reddit ^k.

2. Quot sunt tibi scitu necessaria, vt ista consolatione fruens, beatè viuas & moriaris?

Tria ^l, primum, quanta sit peccati mei & miseria mea magnitudo ^m. Secundum, quo pacto ab omni peccato & miseria liberer ⁿ. Tertiū, quam gratiam Deo pro ea liberatione debeam ^o.

Dominica I.

I. Redemptio & liberatio.

a 1. Cor. 1. 6. 19.

b Rom. vi. 14. 8.

c 1. Cor. 3. 23.

d 1. Petri 1. 18.

e Ioan. 1. 7. 22.

f 1. Ioan. 3. 8.

II. Confirmatio

conseruationis.

f Ioan. 6. 39.

g Matth. 10. 30.

h Luca 21. 18.

III. Certa ac

rata consum-

matio vite

æternæ.

h Roman. 8. 28.

i 2. Corin. 1.

22. & 5. 5.

k Ephes. 1. 14.

l Rom. 8. 15. 14.

m Luca 23. 47.

Summa totius

Scripturæ Sacræ.

1. Co. 1. 6. 11.

Tu. 3. 3.

m Ioan. 9. 41.

n 15. 7.

o Ioan. 17. 3.

q Ephes. 5. 10.

PRIMA PARS DE HOMINIS MISERIA.

Dominica 2. 3. Vnde tuam miseriam cōgnoscis?

CALV. Quæst. *Ex Lege Dei^a.*

226. & 227.

a Rom. 3. 20.

CALV. Instit.

libr. 2. cap. 7.

sect. 3. 5. 6. 7.

& cap. 2. sect.

22. 23.

CALV. Quæst.

217. vñ; ad 224

b Luca 10. 27.

CALV. Quæst.

224.

c Rom. 3. 10. 23.

1. 10. 1. 8.

d Roman. 8. 7.

Dominica 3.

CALV. Instit.

libr. 1. cap. 15.

Eth. f. 2. 3.

Tit. 3.

e Genes. 1. 31.

f Gen. 1. 26. 27.

g 2. Corint. 3. 18.

Coloss. 3. 10.

Eth. f. 4. 24.

h Genes. 1. 2.

Rom. 5. 12. 18. 19.

CALV. Instit.

libr. 2. cap. 1.

sect. 4.

4. Quid à nobis postulat Lex Dei?

Id docet nos Christus summam: Matth. 22.

Diliges Dominum Deum tuum, ex toto corde

tuo, ex tota anima tua, ex tota cogitatione tua, &

b ex omnibus viribus tuis. Istud est primum, &

maximum mandatum. Secundum autem simile

est huic: Diliges proximum tuum sicut te ipsum.

c In his duobus mandatis, tota Lex & Prophe-

ta pendet.

5. Num hæc omnia perfectè servare potes?

Minimè^c: Natura enim propensus sum

ad odium Dei & proximi^d.

6. Num ergo Deus non inemita prauum &

peruersum condidit?

Nequaquam^e: Imò verò bonum & ad ima-

ginem^f sui condidit eum^g, hoc est vera iustitia

& sanctitate pradium, ut Deū creatorem suum

recte cognosceret, ex animo diligeret, cum eo bea-

tus in aeternum viveret, idq; ad eum laudandum

& celebrandum.

7. Vnde igitur existit hæc naturæ humanæ

prauitas?

Ex lapsu & inobedientia primorum parentū

Adami, & Eue: hinc natura nostra ita est de-

pra-

prauata, ut omnes in peccatis concipiamur & nascamur^a.

8. An verò ad eò corrupti sumus, ut ad bene agendu n̄ prius non simus idonei, & ad omne vitium proclives?

Certe^b, nisi per Spiritum sanctum regeneremur^c.

9. An non igitur Deus homini iniuriam facit, qui ab eo in lege flagitet quæ præstare non queat?

Minime^d: Nam Deus hominem talem considerat, ut ea præstare possit: verum homo, impulsore diabolo^e, sua ipsius contumacia, se & omnem posteritatem diuinis illis donis orbauit.

10. Num Deus hanc contumaciam & defectionem hominis dimittit impunitam?

Imò verò horrendis modis irascitur^f, tum ab innata nobis peccata, tum ob ea quæ ipsi committimus eaq; iustissimo iudicio præsentibus & æternis supplicys punit, quemadmodū ipse pronunciat: Maledictus omnis qui non permanet in omnibus, quæ scripta sunt in libro Legis, ut ea faciat g.

11. An non igitur Deus etiam est misericors?

Est ille quidem misericors^h, verū ita, ut etiam sit iustus. Quapropter postulat eius iustitia, quod aduersus summam Dei maiestatem commissum est, id quoq; ut summis, hoc est, sempiternis cum animi tum corporis supplicys luatur.

A 3

a Psalms. 51. 7.
Genes. 5. 3.

CALV. Instit.
libr. 1. cap. 15.
sect. 6. & deinceps.

b Ican. 3. 6.

Dominica 4.

CALV. Quæst.
225. Instit. lib.
2. cap. 7. sect. 4.
& cap. 8. sect. 4.
Genes. 6. 5.

lib. 14. 4. 15. 14.
16. & 35.

le. 1. 5. 6.

c Ican. 3. 6.

CALV. Instit.
libr. 2. cap. 8.
sect. 4.

CALV. Quæst.
226.

d Ephes. 4. 21.

e Luc. 10. 30.

Rom. 5. 12.

f Roman. 5. 12.

g Ibr. 9. 27.

h Ican. 3. 26.

CALV. Instit.

libr. 1. cap. 10.

sect. 2.

Gals. 3. 10.

h Exod. 31. 6.

i Ecol. 20. 5.

Palm. 5. 5.

2. Cor. 6. 14.

SECUNDA PARS DE DE LIBERATIONE hominis.

Dominica 5. 12. Quoniam igitur iusto Dei iudicio, temporalibus & æternis pœnis obnoxii sumus: estne reliqua vlla ratio aut via, qua his pœnis liberemur, & Deo reconcilemur?

a Exod. 20. 5.

c. 23. 7.

b Roman. 8. 3. 4.

c Job 9. 3. & 15.

15.

Matth. 6. 12.

*Vult Deus sue iustitie satisfieri^a: quocirca
neceſſe eſt, vel per nos, vel per alium ſatisfacia-
mus^b.*

13. Poſſumus ne ipſi per nos ſatisfacere?

*Nulla ex parte: quin etiam debitum in ſin-
gulos dies augemus^c.*

Vide CALV.

libr. 2. Inſtit.

cap. 12. ſect. 1.

2. 3. 4.

d Hebr. 2. 14.

e Pſalm. 13. 3.

14. Potēſtne vlla creaturarum, in cælo vel in terra, quæ tantum creatura ſit, pro nobis ſatisfacere?

*Nulla: Nam principio non vult Deus, quod
homo peccauit. id in vlla alia creatura pieſſere^d.
Deinde nec poteſt quidem, quod nihil niſi creatu-
ra ſit, iram Dei aduerſus peccatum ſuſtinere, &
alios ab ea liberare^e.*

e CALV. Inſtit.

libr. 2. cap. 12.

ſect. 1.

f 1. Corinth. 5. 21.

1. Jerem. 23. 6.

g 1. ſ. 53. 9.

2. Cor. 5. 21.

Hebr. 7. 16.

Iſa. 7. 14.

Dominica 6.

Roman. 8. 3.

Jerem. 33. 15.

15. Qualis ergo quærendus eſt Mediator & Liberator?

*Qui verus quidem homo ſit, ac perfectè iuſtus,
& tamen omnibus creaturis potentior, hoc eſt,
qui ſimul etiam ſit verus Deus^f.*

16. Cur neceſſe eſt eum verum hominem, & quidem perfectè iuſtum eſſe?

Quia

Quia iustitia Dei postulat, ut eadem natura humana quæ peccauit, ipsa pro peccato depēdatur: qui verò ipse peccator esset, pro alijs dependere non posset^b.

17. Quare oportet eum simul etiam verè Deū esse?

Ut potentia suæ divinitatis, onus iræ diuinæ, carne sua sustinere^c, nobisq; amissam iustitiam & vitam reparare ac restituere populo^d.

18. Quis autem est ille Mediātor, qui simul est verè Deus, & verus, ac perfectè iustus homo?

Dominus noster Iesus Christus^e, qui factus est nobis Sapientia à Deo, iustitia, Sanctificatio & redemptio^f.

19. Vnde id scis?

Ex Evangelio, quod Deus primū in paradisos patefecit, ac deinceps per Patriarchas, & Prophetas propagauit^h: Sacrificijs, reliquisq; ceremonijs legis adumbravitⁱ: Ad extremum verò per filium suum unigenitum completit^k.

20. Num igitur omnibus hominibus qui in Adamo perierant per Christum salus red- datur?

Non omnibus, verū ijs tantū qui vera fide ipsi inseruntur, eiusq; beneficia amplectun- tur^l.

21. Quid est Fides?

Est non tantū notitia qua firmiter asentior omnibus quæ Deus nobis in verbo suo patefecit,^m

a Roman. 5. 12. 15.

b 1. Petr. 3. 18.

c Ioh. 1. 8.

d Act. 2. 24.

e 1. Petr. 3. 18.

f Ioh. 3. 16.

g Ioh. 1. 2.

h 4. 12.

i Act. 20. 18.

k Matth. 2. 23.

l 1. Tim. 3. 16.

m Luc. 2. 11.

n 1. Cor. 1. 30.

o CALV. Quæst.

13. & 14.

p Gen. 3. 15.

q Gen. 22. 18.

r 49. 10. 11.

s Roman. 1. 2.

t Hebr. 1. 1.

u Act. 3. 22. 23.

v 24. & 10. 43.

w 1 Ioh. 5. 7. 9.

x Heb. 10. 7.

y Dominica 7.

z k Roman. 10. 4.

aa Galat. 4. 4.

bb 1 Ioh. 1. 2.

cc 3. 36.

dd 1. 53. 11.

ee Pal. 2. 21.

ff CALV. Quæst. 3.

gg Rom. 11. 17. 19.

hh Heb. 4. 2. 10. 39.

ii m Hebr. 11. 1. 3.

b Roman. 4. 16. *sed etiam certa fiducia*^b, a Spiritu sancto^c per
Iacob 1. 6. *Euangelium*^d in corde meo accensa, qua in Deo
Roman. 5. 1. acquiesco, certo statuens, non solum alijs. sed mihi
Gen. xlv. 16. 17. quoque remissionem peccatorum, aeternam iusti-
Joan. 3. 15. *tiam, & vitam donatam esse*^e, idq; gratis ex Dei
Galat. 5. 22. *miserordia propter unius Christi meritum*^f.

Philip. 1. 19. *d* *Roman.* 1. 16. *CALV. Quæst.* 22. Quænam sunt illa quæ necesse est homi-
 nem Christianum credere?

Roman. 10. 17. *Omnia quæ nobis in Euangelio promittuntur*^g,
Hebr. 1. 38. *quorum summa in Symbolo Apostolico, seu in*
Habacuc 2. 4. *capitibus Catholica & indubitata omnium Chri-*
Matth. 9. 2. *stianorum fidei, breuiter comprehenditur.*
Eph. 2. 7. 8. 9.

Roman. 5. 1.

f *Rom.* 3. 24. 25.

Galat. 2. 16

CALV. Quæst.

16.

g *Joan.* 20. 13.

Matth. 28. 20.

23. Quod est illud Symbolum?

Credo in Deum Patrem, omnipotentem, crea-
 torem cali & terre. Et in Iesum Christum,
 filium eius unigenitum, Dominum nostrum, qui
 conceptus est de Spiritu sancto, natus ex Maria
 virgine, passus sub Pontio Pilato, crucifixus,
 mortuus & sepultus, descendit ad inferna, ter-
 tia die resurrexit a mortuis, ascendit ad cælos,
 sedet ad dextram Dei Patris omnipotentis, inde
 venturus est iudicatum vivos & mortuos.

Creao in Spiritum sanctum. Credo sanctam
 Ecclesiam, catholicam; sanctorum communionem,
 remissionem peccatorum, carnis resurrectionem
 & vitam æternam.

Dominica 8. 24. In quot partes distribuitur hoc Symbo-
CALV. Quæst. lum?

17. & 18.

In tres partes. Prima est de æterno Patre, &
nostris

noſtri creatione. Altera eſt de Filio, & noſtri redemptione. Tertia eſt de Spiritu ſancto, & noſtri ſanctificatione.

25. Cum vna ſittantùm eſſentia diuina a: cur tres iſtos nominaſ, Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum?

Quia Deus ita ſe in ſuo verbo patefecit b, quòd tres hæ diſtinctæ perſonæ, ſint vnus ille verus & æternus Deus.

CALV. Quæſt. 19. & 20.
a Deuteron. 6. 4.
Ephes. 4. 5. 6.
b Ieſ. 61. 1.
Lucæ 4. 18.
Pſalm. 110. 1.
Matth. 3. 16. 17.
& 28. 19.
1. Ioh. 5. 7.

DE PATRE.

26. Quid credis cùm dicis: Credo in Deum Patrem, omnipotentem, creatorem cæli & terræ?

Credo æternum Patrem Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui cælum & terram, cum omnibus quæ in iſs ſunt, ex nihilo creauit c, quiq; eadẽ æterno ſuo conſilio & prouidentia ſuſtentat ac gubernat d: propter Chriſtum, Deum meum & Patrem meum eſſe e: itaq; ſic ei conſido, ſic in eo acquieſco, vt non dubitem, quin propiſſurus ſit omnibus, cùm animo ſũ corpori meo neceſſarius f. Quin etiam, quæ mihi mala in hac ærumnoſa vita immiſiſſe, ea in meam ſalutem ſit conuerſurus g, cum & facere id poſſit, vt omnipotens Deus h, & facere id velit, vt benignus Pater i.

27. Quid eſt prouidentia Dei?

Omnipotens & ubique præſens Dei vis k, quæ cælum ac terram, cum omnibus creaturis, tan-

Dominica 9.
CALV. Quæſt. 21. 23. & 25. 26.
c Geneſ. 1.
d Pſalm. 33. 6.
e Pſalm. 104. 115. 3.
Matth. 10. 17.
H. b. 1. 3.
Rom. 11. 36.
e Ioh. 1. 12.
Rom. 8. 15.
G. 1. 4. 5. 6. 7.
E. 1. 1. 5.
f Pſalm. 55. 23.
Matth. 6. 25. 26.
Lucæ 12.
g Rom. 8.
h Rom. 1.
i Matth. 6. 26.
CALV. Quæſt. 24. & 27.
j Ioh. 11.
k Act. 17. 25.

Domini. 10. *quam manu sustinet ac gubernat^a: ut quæ à terra nascuntur, pluvia item & siccitas, ferilitas & sterilitas, cibus & potus^b, bona & aduersa ualētudo^c, diuitiæ & paupertas^d, omnia denique non temere aut fortuito, sed paterno eius consilio & voluntate contingant.*

Jacob. 1. 3. 28. Quid nobis prodest hæc cognitio Creationis & Providentiæ diuinæ?

Tob. 1. 21. *Et in aduersis patientes^e, in secundis gratissimus^f, in futurum uero optimam in Deo fidissimus^g, in opatore spem repositam habeamus & cerio scientes, nihil esse quod nos ab eius amore abstrahat^h, quandoquidem omnes creature ita sunt in eius potestate, ut sine eius arbitrio, non modo nihil agere, sed ne moneri quidem possintⁱ.*

CAL V. Quæst.

28. & 29.

e Deut. 8. 10.

f 1. Thess. 5. 18.

g Roman. 5. 5. 6.

h Rom. 8. 38. 39.

i Tob. 1. 12. & 2. 6

Prou. 21. 1.

j Act. 17. 28.

DE FILIO.

Domin. 11. 29. Quare Filius Dei appellatur Iesus, hoc est, Saluator?

CAL V. Quæst.

31. & 32.

k Matth. 1. 21.

Hibr. 7. 25.

l Act. 4. 12.

CAL V. Quæst.

238. & 239.

Quia nos saluat ab omnibus peccatis nostris^k: Nec ulla salus aliunde peti debet, nec alibi reperiri potest^l.

30. Credunt ne igitur illi in unicum Seruatorem Iesum, qui à sanctis, aut à se, aut aliunde felicitatem aut salutem quærunt?

Non: Etsi enim uerbo quidem eo Seruatorem gloriantur, re ipsa tamen abnegant unicum Seruatorem, Iesum^m. Necesse est enim, aut Iesum non esse perfectum Seruatorem, aut qui eum Seruatorem

m 1. Cor. 1. 13. 31.

Galat. 5. 4.

uatorem

uatore[m] vera fide amplectuntur : eos omnia in ipso possidere, quæ ad salutem requiruntur¹.

31. Quare appellatur Christus, hoc est, vnctus?

Quod a Patre ordinatus, & Spiritu sancto vnctus sit^b summus Propheta ac Doctor^c, qui nobis arcanum consilium & omnem voluntatem Patris: de redemptione nostri patefecit^d: & summus pontifex^e, qui nos unico sacrificio sui corporis redemit ac assidue pro nobis apud Patrem intercedit^f: & Rex, qui nos suo verbo & Spiritu gubernat, & partem nobis salutem tuetur ac conseruat^g.

32. Cur verò tu Christianus appellaris?

Quod per fidem membrum sum Iesu Christi^h, & vntionis ipsius particepsⁱ, ut & nomen eius consitear^k, meq[ue] sistam ipsi viuam gratitudinis hostiam^l, & in hac vita, contra peccatum & Satanam, libera & bona conscientia pugnem, & postea æternum cum Christo regnum in omnes creaturas teneam^m.

33. Quam ob causam Christus vocatur filius Dei vnigenitus, cum nos quoque simus filij Dei?

Quia solus Christus est coæternus & naturalis æterni Patris filiusⁿ: Nos autem propter eum, ex gratia, à Patre adoptati sumus^o.

Ioel. 2. 28. k Marc. 8. 38. l Roman. 12. 1. Apoc. 5. 8. o Roman. 8. 15. E[phes]. 1. 6.

a Hebr. 12. 2.
b Is. 9. 61.
c Coloss. 1. 19. 2. 10
d Domini. 12.
e CALV. quæst.
34. 36. vique,
ad 45.
f Ioan. 1. 16.
g Psalm. 45. 8.
h Hebr. 1. 9.
i d. Genes. 18. 15.
j Act. 3. 22.
k Ioh. 1. 18.
l Jo. 15. 15.
m Psalm. 110.

Domin. 13.
CALV. quæst.
45.
Hebr. 7. 21.
Jo. 10. 12.
g Roman. 8. 34.
Jo. 5. 9. 10.
Psalm. 2. 6.
Luc. 1. 33.
Math. 28. 18.
Ioan. 10. 28.
CALV. quæst.
46. & 47.
h Act. 11. 26.
i 1. Cor. 6. 15.
j 11. Ioan. 2. 27.
k Is. 59. 21.
l Actor. 2. 17.

1 Petri 2. 9.

Domin. 14.

CALV. Quæst.

48.

34. Qua de causa appellas eum dominum nostrum?

Quia corpus & animam nostram à peccatis, non auro nec argento, sed pretioso suo sanguine redimens, & ab omni potestate Diaboli liberans, nos sibi proprios vindicauit^a.

21. Petri 1. 18. 19.

& 2. 9.

CALV. Quæst.

49. & 50.

1. Co. int. 6. 20.

& 7. 23.

b Ioan. 1. 1. 17. 5.

Roman. 1. 4.

c Roman. 9. 5.

d Io. n. 1. 14.

Galat. 4. 4.

e Matth. 1. 18. 20.

Luc. 1. 35.

35. Quid credis cum dicis: Conceptus est per Spiritum sanctum, natus ex Maria Virgine?

Quod ipse Filius Dei, qui est^b & permanet verus ac æternus Deus^c, naturam vere humanā ex carne & sanguine virginis Mariæ^d, operatione Spiritus sancti assumpsit^e ut simul sit verū semen Davidis^f, fratribus suis per omnia similibus excepto peccato^h.

CALV. Quæst.

51. 52. 53. 54.

f Psalm. 132. 11.

Roman. 1. 3.

g Philip. 2. 7.

h Heb. 4. 15. 7. 26.

i Hebr. 2. 16. 17.

k Psalm. 32. 1.

Domin. 15.

CALV. Quæst.

55. & 57.

1. Corinth. 1. 30.

1. Petr. 2. 24.

3. 18.

Ies. 53. 12.

m 1. Ioan. 2. 2.

4. 10.

Roman. 3. 25.

36. Quem fructum percipis ex sancta conceptione & natiuitate Christi?

Quod is noster sit Mediatorⁱ, & sua innocentia, ac perfecta sanctitate, mea peccata, in quibus conceptus sum, iugat, ne in conspectum Dei veniant^k.

37. Quid credis cum dicis: Passus est?

Eum toto quidem vite sue tempore, quo in terris egit, præcipue vero in eius extremo, iram Dei aduersus peccatum uniuersi generis humani corpore & anima sustinuisse^l, ut sua passione, tanquam unico sacrificio propitiatorio^m, corpus & animam nostram ab æterna damnatione liberaret, & nobis gratiam Dei, iustitiam & vitam æternam acquireret.

38. Quid

38. Quid causæ fuit cur sub iudice Pilato pateretur?

Vt innocens coram iudice politico damnatus^a, nos a seверо Dei iudicio, quod omnes manebat, eximeret^b.

39. Est verò quiddam amplius, quòd affixus sit cruci, quàm si alio genere mortis affectus esset?

Sane amplius: Ex hac enim re sum certus, cum maledictionem, qua mihi incumbibat in se recepisse: nam mors crucis a Deo erat maledicta^c.

40. Cur necesse fuit vt Christus ad mortem usque se dmitteret?

Propterea quòd iustitiæ & veritati Dei^d nullo alio pacto pro nostris peccatis potuit satisfieri, quàm ipsa morte filij Dei^e.

41. Quare etiam sepultus est?

Vt eo testatum faceret, se verè mortuum esse^f.

42. At cum Christus pro nobis mortem oppeterit, cur nobis quoque est moriendum?

Mors nostra non est pro peccatis nostris satisfactio, sed peccati abolitio, & transitus in vitam eternam^g.

43. Quid præterea capimus commodi ex sacrificio & morte Christi?

Quòd virtute eius mortis, vetus noster homo unà cum eo crucifigitur, interimitur, ac sepelitur^h, ne prave cupiditates, & desideria carnis

CALV. Quæst. 56. 58. & 59.

a Luc. 23. 14.

ioan. 19. 8. 4.

b Ps. lxx. 69. 2. 5.

Isa. 53.

CALV. Quæst. 60.

2 Corinth. 5. 21.

Galat. 3. 13.

c Rom. 21. 13.

Galat. 3. 13.

d Genes. 2. 17.

e Heb. 2. 9. 14. 15.

Philipp. 2. 8.

Domin. 16.

CALV. Quæst. 62.

62.

CALV. Quæst. 62.

62.

f Actorum 13. 29

CALV. Quæst. 63. & 64.

Matth. 27. 60.

Lucæ 2. 53.

Ioan. 19. 38.

g Ioan. 5. 24.

g Ioan. 5. 24.

CALV. Quæst. 64.

Philipp. 1. 23.

Roman. 8. 24.

h Roman. 6. 4.

7. 8. 11. 12.

a Roman. 6. 6.

c 7. 12.

b Rom. 12. 1.

CALV. quæst.

65. vsque ad 71.

c Ies. 53. 10.

Matth. 27. 46.

d 1. Cor. 15. 17.

54. 55.

Rom. 4. 25.

1. Petr. 1. 3. 21.

Domini. 17.

CALV. quæst.

73. & 74.

e Roman. 6. 4.

Coloss. 3. 1. 5.

Ephes. 2. 5.

f Corinth. 15. 12.

Roman. 8. 11.

g Act. 1. 9.

CALV. quæst.

75.

h Hebr. 4. 14.

c 7. 15.

c 9. 11.

Roman. 8. 34.

i Act. 1. 11.

k Matth. 28. 20.

CALV. quæst.

76. 78. 79.

l Matth. 26. 11.

Ioan. 16. 28.

c 17. 21.

Act. 3. 21.

m Ioan. 14. 17.

c 16. 13.

Ephes. 4. 8. 12.

posthac in nobis regnent^a: sed nos ipsos ei hostiam
gratitudinis offeramus^b.

44. Cur additur, Descendit ad inferna?

*Vi in summis doloribus, & grauisimis ten-
tationibus, me consolatione hac susteniam, quod
Dominus meus Iesus Christus, inenarrabilibus
animi sui angustijs, cruciatibus & terroribus, in
quos cum antea, tum maxime in cruce pendens
fuerat demersus, me ab angustijs & cruciatibus
inferni liberauerit.*

45. Quid nobis prodest resurrectio Christi?

*Primum, sua resurrectione mortem denicit,
ut nos posset eius iustitie quam nobis sua morte
pepererat, participes facere^d. Deinde nos iam
quoque eius potentia ad nouam vitam excita-
mur^e. Postremo resurrectio capitis nostri Christi,
nobis gloriosa resurrectionis nostre pignus est^f.*

46. Quomodo intelligis illud, Ascendit ad
caelos?

*Quod aspicientibus discipulis Christus de ter-
ra in calum sublatu^g est, atque etiamnum no-
stra causa ibidem est^h & erit, donec redeat ad iu-
dicandum viuos & mortuosⁱ.*

47. An ergo Christus non est nobiscum vsque
ad finem mundi quemadmodum promisit^k?

*Christus est verus Deus & verus homo: itaq;
secundum naturam humanam, iam non est in
terra^l: At secundum diuinitatem suam, maie-
statem, gratiam, & spiritum, nullo unquam
tempore à nobis abest^m.*

48. An

48. An verò illo pacto duæ naturæ in Christo non diuelluntur, si non sit natura humana ubique est diuina?

Minime: Nam cum diuinitas comprehendi non queat, & omni loco præsens sit^b: necessario consequitur, esse eam quidem extra naturam humanam quam assumpsit, sed nihilominus tamē, esse in eadem ei^q, personaliter unitā permanere^c.

49. Quem fructum nobis adfert alenitio Christi in cælum?

Primum, quod in cælo apud patrem pro nobis intercedit^d. Deinde, quod carnem nostram in cælo habemus, ut eo tanquam certo pignore confirmemur, fore ut ipse qui caput nostrum est, nos sua membra ad se exsollet^e. Tertio quod nobis suum Spiritum, mutui pignoris loco mittit^f, cuius efficacia, non terrena sed superna querimus, ubi ipse est ad dexteram Dei sedens^g.

50. Cur additur, Sedet ad dexteram Dei?

Quia Christus ideo in cælum ascendit, ut se ibi caput sua Ecclesia declaret^h, per quod Pater omnia gubernatⁱ.

51. Quid nobis prodest hæc gloria nostri capitis Christi?

Primum, quod per Spiritum sanctum, in nos sua membra, celestia dona effundit^k. Deinde, quod nos sua potentia, contra omnes hostes protegit ac defendit^l.

August. Tract. in Ioan. 50.

b. Act. 7. 49.

c. 17. 28.

Jerem. 23. 24.

c. Coloss. 2. 9.

Ioan. 3. 13.

Jo. 11. 15.

Matth. 28. 6.

Domini. 18.

CALV. quæst.

77.

d. Ioan. 2. 1. 2.

Roman. 8. 34.

e. Ioan. 14. 2.

f. 20. 17.

Ephef. 2. 6.

1 Ioan. 14. 16.

g. 16. 7.

Act. 2.

2. Cor. 1. 22.

h. 5. 5.

CALV. quæst.

80 & 81.

i. Coloss. 3. 1.

Philip. 3. 14.

Domini. 19.

CALV. quæst.

82.

h. Ephef. 1. 20.

i. 5. 23.

Coloss. 1. 18.

i. Matth. 28. 18.

Ioan. 5. 22.

k. Ephef. 4. 10. 1. Pet. 2. 9. Jo. 110. 2. Ioan. 10. 28. Ephef. 4. 8.

CALV. Quäst.

8. 84. 86. & 87

a Tit. 2. 13.

Luc. 21. 28.

Rom. 8. 23. 31.

Philip. 3. 20.

b 1. Theſ. 4. 16.

2. Theſ. 1. 6. 7.

c Matth. 25. 41.

e 34.

d Genes. 1. 2.

Iſa. 48. 16.

1. Cor. 3. 16.

e 6. 19.

Actor. 5. 3. 4.

c Matth. 28. 19.

Domin. 20.

CALV. Quäst.

89. 90. & 91.

2. Cor. 1. 21 & c.

f Galat. 3. 14.

1. Petri 1. 2.

1. Corinth. 6. 17.

g Actor. 9. 31.

Iohn. 14. 15.

Domin. 21.

CALV. Quäst.

93. viq; ad 100.

1. Petri 4. 14.

h Iohn. 10. 11.

i Psalm. 71. 18.

1. Cor. 11. 26.

k Genes. 26. 4.

l Rom. 8. 29 30.

Ephes. 1. 10 & c.

n Actor. 2. 46.

1. Cor. 1. 8.

52. Quid te consolatur reditus Christi ad iudicandum viuos & mortuos?

Quod in omnibus miserys & persecutionibus erecto capite, eundem illum qui se prius pro me iudicio Dei statuit, & maledictionem omnem à me abstulit, iudicem è calo exspecto^a, qui omnes suos & meos hostes in aternas pœnas abiciat^b: me verò cum omnibus electis, ad se in cœlestia gaudia, & sempiternam gloriam iraducat^c.

DE SPIRITU SANCTO.

53. Quid credis de Spiritu sancto?

Primum, quòd sit verus & coaeternus Deus, cum aeterno Patre & Filio^d: Deinde, quòd mihi quoque datus sit^e, ut me per veram fidem Christi & omnium eius beneficiorum participem faciat^f, me conſoletur, & mecum in aeternum maneat^g.

54. Quid credis de sancta & catholica Christi Ecclesia?

Credo Filium Dei^h, ab initio mundi ad finem usqueⁱ, sibi ex uniuerso genere humano^k cœtum ad vitam aeternam electum^l, per Spiritum suum & verbum^m, in vera fide consentientemⁿ colligere, tueri, ac seruare^o me^q, viuum eius cœtus membrum esse^p & perpetuò mansurum^q.

m Ies. 59. 21. Rom. 1. 16. & 10. 14. 17. Ephes. 5. 26.

n Actor. 2. 46. Ephes. 4. 3 & c. o Matth. 16. 18. Iohn. 10. 28. & c.

1. Cor. 1. 8. p. 1. Iohn. 3. 21. 2. Cor. 13. 5. q. 1. Iohn. 1. 19.

55. Quid

55. Quid sibi vult communio Sanctorum?

*Primum, quod uniuersi & singuli credentes, Christi & omnium eius bonorum tanquam ipsius membra communionē habeant^a. Deinde, quod singuli, quae acceperunt dona in commune commo-
dum & uniuersorum salutem promptē & alacriter conferre debeant^b.*

56. Quid credis de remissione peccatorum?

*Deum propter satisfactionem Christi; meo-
rum peccatorum, atque illius etiam prauitatis, cum qua mihi per omnem vitam pugnandum est^d, memoriam omnem deposuisse, & me in iura Christi gratis donare, ne unquam in iudiciū veniam^e.*

57. Quid te consolatur Resurrectio carnis?

*Quod non tantum anima mea, postquam e corpore excesserit, e vestigio ad Christum suum caput assumetur^f; verum quod hec quoque caro mea, potentia Christi, excitata, rursus animae meae coniungatur, & glorioso corpori Christi confor-
mabitur^g.*

58. Quam consolationem capis ex articulo de vita aeterna?

*Quod, quoniam in praesentia vita aeterna ini-
tia in meo corde praesentisco^h, futurum sit, ut post hanc vitam plena perfectique beatitudine potiar, in qua Deum in aeternum celebrem: quam quidem beatitudinem nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec ullus homo cogitatione comprehenditⁱ.*

CALV. quast.

98. 99. & 100.

11. Iean. 1. 3.

R. m. 8. 32.

1. Cor. 12. 13. 21.

1. Corin. 6. 17.

11. Corin. 13. 5.

Philip. 2. 5. 6.

CALV. quast.

102. 103. 104.

& 105.

11. Iean. 2. 2.

2. Cor. 5. 19.

1. Cor. 3. 1. 34.

P. 11. 03. 3.

R. m. 7. 24.

1. Cor. 8. 1. 2. 3.

1. Cor. 3. 18.

Domin. 22.

CALV. quast.

107. 108. 109.

1. Cor. 23. 43.

Philip. 1. 23.

1. Cor. 15. 52.

1. Cor. 19. 25.

CALV. quast.

110.

1. Iean. 3. 2.

Philip. 3. 21.

2. Cor. 5. 2. 3.

1. Cor. 2. 9.

Domin. 23.

CALV. Quäst.

110.

a Hab. 2. 4.

Roman. 1. 17.

1. 17. 3. 36.

CALV. Quäst.

114. & 119.

b Rom. 2. 3. 21. 22.

24. 25. 28. 3. 1.

Gal. 2. 16.

Ephef. 2. 8. 9.

Philip. 3. 9.

c Roman. 3. 9.

d Rom. 7. 23.

e Rom. 3. 22.

f Tit. 3. 5.

Deut. 9. 10.

Ezech. 36. 22.

g Roman. 3. 24.

Ephef. 2. 8.

h 1. Ioan. 2. 2.

i 1. Ioan. 2. 1.

k Roman. 4. 4.

l 2. Cor. 5. 19.

12. Cor. 5. 21.

CALV. Quäst.

123.

m 1. Cor. 1. 30. &

2. 2.

Domin. 24.

CALV. Quäst.

115. & 116.

n 1. Ioan. 5. 10.

o Gal. 3. 10.

Deut. 27. 26.

59. At cum hæc omnia credis, quid utilitatis inde ad te redi?

Quod in Christo iustus sum coram Deo, & hæres vita æterna^a.

60. Quomodo iustus es coram Deo?

Sola fide in Iesum Christum^b, adeo ut licet me mea conscientia accuset, quod aduersus omnia mandata Dei grauius peccauerim, nec ullum eorum seruauerim^c, adhuc etiam nunquam ad omne malum propensus sum^d, nihilominus tamen (modo hæc beneficia vera animi fiducia amplectar^e) sine ullo meo merito^f, ex mera Dei misericordia & mihi perfecta satisfactio^h, iustitia & sanctitas Christiⁱ imputeitur ac doneatur^k, perinde ac si nec ullum ipse peccatum admissem, nec ulla mihi labe inhaereret: imò verò quasi eam obedientiam, quam pro me Christus præstitit, ipse perfecte præstissem^l.

61. Cur sola fide te iustum esse affirmas?

Non quod dignitate mee fidei Deo placeam: sed quod sola satisfactio, iustitia & sanctitas Christi mea iustitia sit coram Deo^m. Ego verò eam non alia ratione, quam fide amplecti, & mihi applicare queamⁿ.

62. Cur nostra bona opera non possunt esse iustitia, vel pars aliqua iustitiæ coram Deo?

Propterea quod oporteat eam iustitiam, quæ in iudicio Dei consistat, perfecte absolutam esse, & omni ex parte diuina legi congruentem^o: Nostra vero etiam præstantissima quæque opera, in hac

*in hac vita sint imperfecta, atque adeo peccatis
in iunata^a.*

a Ies. 64. 6.

63. Quomodo bona opera nostra nihil pro-
mereantur, cum Deus & in presenti & in
futura vita mercedem pro his se daturum
promittat?

Merces ea non datur ex merito sed ex gratia^b.

b Luc. 17. 10.

64. An autem hac doctrina non reddat ho-
mines securus & prelingos?

c Gal. v. lib. 3.

Gal. cap. 16.

*Non: eque enim fieri possunt, qui in quo Chri-
sto per fidem insiti sunt, fructus proferant gra-
titudinis^c.*

c Matth. 7. 18.

1o Tim. 5.

DE SACRAMENTIS.

Don in. 26.

c Gal. v. quod.

300. 301. 302.

303. 304. 305.

306. 307.

d Eph. 2. 8. 9.

21.

1o Tim. 3. 5.

Phil. 1. 29.

c Matth. 28. 19.

1. Cor. 12. 22. 23.

c Gal. v. quod.

310.

1o Tim. 2. 11.

Rom. 4. 11.

Don 20. 6.

Levit. 9. 25.

Hbr. 9. 8. 9.

Eph. 1. 20. 21.

1. Cor. 17. 16.

1. Cor. 6. 6. 7. 8.

54. 9.

65. Quoniam igitur sola fides nos Christi at-
que omnium eius beneficiorum participes
facit: Unde hac fides proficiscitur?

*A Spiritu sancto^d, qui eam per predicationem
Euangelii in nostris cordibus accendit; &
per usum Sacramentorum confirmat^e.*

66. Quid sunt Sacramenta?

*Sunt sacra & in oculos incurrentia signa, ac
sigilla, ob eam causam à Deo instituta, et per
ex nobis promissionem Evangelii magis declarat
& obijungit: quod scilicet non universis tantum,
verum etiam singulis credentibus, propter
cum illud Christi sacrificium in cruce peractum,
gratis donet remissionem peccatorum, & vitam
aeternam^f.*

CALV. lib. 4.
Instit. cap. 17.
sect. 5. & 6. &
sequentib.

67. Num utraque igitur, & verbum & Sacra-
menta eo spectant, ut fidem nostram ad
sacrificiū Christi in cruce peractum, tan-
quam ad unicum nostrę salutis fundamen-
tū deducant?

*Iacobi. Nam Spiritus sanctus docet Evan-
gelio, & confirmat sacramentis, omnem nostram
salutem potius esse in unico sacrificio Christi,
pro nobis in cruce oblata.*

a Rom. 6. 3.

Galat. 3. 27.

CALV. Quäst.
321. & 322.

68. Quot Sacramenta instituit Christus in
nouo testamento?

Duo Baptismum, & sacram Cœnam.

DE BAPTISMO.

Domini. 26.
CALV. Quäst.
325.

69. Quā ratione in Baptismo admoneris &
confirmari, te unici illius sacrificij Christi
participem esse?

b Matth. 28. 19.

A. 10. 2. 38.

c Mar. 16. 16.

Matth. 3. 11.

Roman. 6. 3.

d Marc. 1. 5.

Luc. 3. 3.

CALV. Quäst.

327. 328. 330.

& 332.

e Heb. 12. 24.

1. Pet. 1. 2.

A. 1. 5. 22414

Z. b. 11. 1.

Ezech. 36. 25.

*Quod Christus externum aque lauacrum
mandavit^b, addita hac promissione^c, me non
minus certo, ipsius sanguine & Spiritu à sordi-
bus anime, hoc est, ab omnibus meis peccatis la-
uari: quàm aqua extrinsecus ablutus sum^d,
qua sordes corporis expurgari solent.*

70. Quid est sanguine & spiritu Christi ablui?

*Est accipere à Deo remissionem peccatorum
gratis, propter sanguinem Christi, quem is pro
nobis in suo sacrificio in cruce profudit^e: Dein-
de etiam, per Spiritum sanctum renouari, & ipso
sanctificante, membrum Christi fieri, quò magis*

ac magis peccatis moriamur, & sanctè inculpate ne vivamus^a.

71. Vbi proinstitit Christus, se nos tam certò sanguine & Spiritu suo abluturum, quàm aqua Baptismi abluti sumus?

In institutione Baptismi, cuius hæc sunt verba: *Ite & docete omnes gentes, baptizantes eos, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti*^b. Qui crediderit & baptizatus fuerit, servabitur: qui non crediderit, condemnabitur^c. Hæc promissio repetitur, cum Scriptura Baptismum nominat lauacrum regenerationis^d, & ablutionem peccatorum^e.

72. Est-ne ergo externus Baptismus aquæ, ipsa peccatorum ablutio?

Non est^f: Nam solus sanguis Iesu Christi purgat nos ab omni peccato^g.

73. Cur ergo Spiritus sanctus Baptismum appellat lauacrum regenerationis & ablutionem peccatorum?

Deus non sine gravi causa sic loquitur: videlicet, non solum ut nos doceat, quemadmodum sordes corporis aqua purgantur, sic peccata nostra sanguine & Spiritu Christi expiari^h: Verùm multò magis, ut nobis hoc divino Symbolo ac pignore certum faciat, nos non minus vere a peccatis nostris interna lotionem ablui, quàm externa & visibili aqua abiuti sumusⁱ.

74. Suntne etiàm infantes baptizandi?

Omnino: Nam cum æque ac adulti ad fœdus

a Ioan. 1. 33.
1. Corinth. 6. 11.
12. 13.
Roman. 6. 4.
Coloss. 2. 12.
CALV. Quæst.
325.

b Matth. 28. 19.
c Marc. 16. 16.

d Tit. 3. 5.
e Actor. 22. 16.
Domin. 27.
CALV. Quæst.
327.

f Matth. 3. 11.
1. Petr. 3. 21.
Ephes. 5. 26.
g 1. Ioan. 1. 7.
1. Corinth. 6. 11.
CALV. Quæst.
326. 328. & 330.

h 1. Cor. 1. 5. &
7. 14.
1. Corinth. 6. 11.

i Marc. 16. 16.
Galat. 3. 17.
CALV. Quæst.
333. v. q. ad 340.

a Genes. 17. 7. & Ecclesiam Dei pertineant^a, cumq; eis per san-
 b Math. 19. 14. guinem Christi remissio peccatorum^e, & Spiritus
 c Luc. 1. 14. sanctus fidei effector, non minus quam uan-
 d Phil. 22. 11. tis promittatur: per Baptismum i. ecclesia Dei
 f Mat. 4. 1. 2. 3. inserendi sunt, & ab infanti in libris discer-
 d Act. 2. 39. nendi^d, uidem et in veteri sedere, per circun-
 e Genes. 17. 12. cisionem fiebat^e, cui in nouo sedere subiungitur
 f Col. 2. 11. 12. 13. est Baptismus f.

DE COENA DOMINI.

Domin. 28. 75. Qua ratione in Cœna Domini ad more-
 c ALV. quest. ris & confirmaris, te vnici illius sacrificij
 341. & 356. Christi in cruce oblato, atque omnium eius
 bonorum parti. ipem esse?

Quia Christus me atque omnes fideles de hoc
 fracto pane edere, & de poculo distributo bibere
 g Math. 26. 27. iussit, in sui memoriam, adita hac promissione: Si
 28. trimum, corpus suū non minus certò pro me in
 h Marc. 14. 22. 23. cruce oblatū ac fractum, & sanguinem suum pro
 24. me fufum esse: quā oculis cerno, panē Domini
 i Luc. 22. 19. mihi frangi, & poculum mihi communicari. De-
 k Cor. 10. 16 17. inae animā meā non minus certò ipsius corpore,
 & 11. 23. 24. 25. quod pro nobis crucifixū, & sanguine, qui pro nobis
 & 12. 13. fufus est, ad uitā æternā ab ipso pasci: quā
 panem, & uinum. symbola corporis & sanguinis
 Domini, e manu dñiistri accepta, ore corporis
 percipio.

c ALV. quest. 76. Quid est crucifixū corpus Christi edere,
 358. & 359. & solum eius sanguinem bibere?

Est

Est non tantum totam passionem & mortem
Christi, certa animi fiducia amplecti, ac per id
remissionem peccatorum & vitam eternam adi-
pisci: sed etiam per Spiritum sanctum, qui si-
mul in Christo & in nobis habitat, ita sacrosancto
eius corpori magis ac magis uniri, et quamvis
ipse in cælo, nos vero in terra simus, nihilomi-
nus tamen caro sumus de carne eius, & os de osi-
bus eius: & que omnia corporis membra ab una
anima, sic nos uno eodemque Spiritu vivificemur
& gubernemur.

77. Quo loco promissit Christus, se credenti-
bus tam certò corpus & sanguinem suum
sic edendum & bibendum daturum, quam
fractum hunc panem edunt, & poculum
hoc bibant?

In institutione Cœnæ, cuius hæc sunt verba:
Dominus noster Iesus Christus, ea nocte qua pro-
ditus est, accepit panem: & gratijs actis, fregit ac
dixit: Accipite, hoc est, corpus meum, quod pro
vobis frangitur: hoc facite in mei recordatio-
nem. Idem & poculum, postquam cœnassent,
dicens: Hoc poculum est novum fœdus per meum
sanguinem: hoc facite, quotiescunque biberi-
tis, in mei recordationem. Quotiescunque enim
ederitis panem hunc, & poculum hoc biberitis,
mortem Domini annunciate, donec venerit. Hæc
promissio à Paulo repetitur, cum inquit: Pocu-
lum gratiarum actionis quo gratias agimus,
nonne communio est sanguinis Christi? Paris,

quem frangimus, nonne communio est corporis Christi? quoniam unus panis, unum corpus multis

a 1. Cor. 10. 16. sumus^a. Nam omnes unius panis participes sumus. Domin. 29. 78. Num ergo panis & vinum, fiunt ipsum CALV. Quest. corpus & sanguis Christi?

355. Nequaquam: Verum, ut aqua Baptismi in b Mith. 26. 29. sanguinem Christi non conuertitur, nec est ipsa Mar. 1. 24. peccatorum ablutio, sed Symbolum tantum & 1. Cor. 11. 26. 27. 28. pignus earum rerum quæ nobis in Baptismo ob- 1. Co. inth. 10. 16. signatur: ita nec panis Cæna dominica, est ipsum c Genes. 17. 10. corpus Christi^b: Quamquam pro ratione Sacra- 14. 19. mentorum, & visitata Spiritus sancto de his lo- Exod. 12. 27. 43. quendi forma^c, panis, Christi corpus appellatur. 48. & 13. 9. Actor. 7. 8. 79. Cur ergo Christus panem appellat suum

corpus, calicem verò suum sanguinem, seu novum fœdus per suum sanguinem: Pau- Exod. 24. 8. lus item panem & vinum, communionem Leuit. 16. 10. corporis & sanguinis Christi? 1es. 6. 6: 7. Tit. 3. 5. Actor. 22. 16. 1. Pet. 3. 21. 1. Cor. 10. 1. 2.

CALV. Quest. Christus non sine gravi causa sic loquitur: vi- 340. & 341. 353. delicet non solum ut nos doceat, quemadmodum panis & vinum corporis vitam sustentant: sic etiam crucifixum suum corpus, & effusum suum sanguinem, verè esse anime nostræ cibum ac po- d Rom. 6. 51. tum, quo ad vitam æternam nutriatur^d: Verum multo magis, ut hoc visibili signo ac pignore no- bis certum faciat, nos non minus vere, corporis & sanguinis sui per operationem Spiritus sancti, participes esse, quam sacra ista Symbola in eius et 1. Cor. 10. 16. memoria, ore corporis percipimus^e: Tum etiam quod eius passio & obedientia, tam certò nostra sit,

fit, quàm si ipsi mei pro nostris peccatis pœnas disse-
dissemus, & Deo satisfacissemus.

80. Quid interest inter Cœnam Domini, & Domin. 30.
Missam Papisticam? CALV. Quæst.

Cœna Domini nobis testatur, nos perfectam
remissionem omnium nostrorum peccatorum ha-
bere, propter unicum illud Christi sacrificium,
quod ipse mei semel in cruce peregit: Tum etiam
nos per Spiritum sanctum inseri Christo, qui
ita secundum naturam suam humanam, tan-
tium in calis est ad dexteram Patris^c, ubiq; vult
à nobis adorari^d. 349. & 350.

In Missa autem negatur, viuos & mortuos
habere remissionem peccatorum propter unicum
Christi passionem, nisi etiam nunc quotidie Chri-
stus pro ipsis à Sacrificulis offeratur: Tum etiam
docetur Christum corporaliter sub speciebus
Panis & Vini esse, ideoque in illis adorandum
esse^e. Atque ita ipsum Missa fundamentum,
nihil aliud est, quam abnegatio unici illius sa-
crificij & passionis Iesu Christi, & execranda
idolatria.

81. Quibus accedendum est ad mensam
Domini?

Tantum is, qui verè dolent, se suis peccatis
Deum offendisse: confidunt autem sibi ea propter
Christum remissa esse: & quas reliquas habent
infirmittates, eas passione & morte illius obiectas
esse, quique desiderant magis ac magis in fide &
integritate vite proficere. Hypocrita autem, &

a I. Cor. 10. 21. *qui non verè respiscunt, damnationem sibi edicunt*
 & II. 28. & bibunt a.

Donn. 31. 82. Suntne illi etiam ad hanc cœnam admit-
 CALV. quast. tendi, qui confessione & vita, se infideles
 368. 369. 370. & impios esse declarant?

Nequaquam: Nam eo pacto fœdus Dei pro-
fanatur: & ira Dei in uniuersum cœlum concu-

b I. Cor. 11. 20. *tatur*^b. Quocirca Ecclesia, ex præscripto Christi
 Ies. 1. 11 & 66. 3. & Apostolorum, hos, clauibus regni cœlorum
 Ier. 7. 21. &c. vtens, a Cœna arcere debet, quoad respuerint &
 Psalm. 50. 16. mores mutauerint.

CALV. quast. 83. Quid sunt clauces regni cœlorum?

373. *Prædicatio Euangelij, & Ecclesiastica disci-*
plina: quibus cœlum credentibus aperitur: infi-
delibus autem clauditur.

CALV. quast. 84. Quo pacto aperitur & clauditur regnum
 371. cœlorum prædicatione Euangelij?

Cum ex mandato Christi credentibus uni-
uersis & singulis, publicè annuntiatur, omnia
peccata ipsis dimittuntur propter meritum Christi
condonari, quoties promissionem Euangelij vera
fide amplectuntur: Contra verò omnibus infi-
delibus & hypocritis denuntiatur, tanti per ipsis
iram Dei & æternam condemnationem incum-
bere, dum in suis sceleribus perseuerant: secun-
dum quod Euangelij testimonium, Deus tam in
præsenti, quam in futura vita iudicaturus est.

c Ioan. 20. 21.
 22. 23.
 Matth. 16. 19.

CALV. quast. 85. Quo pacto clauditur & aperitur regnum
 373. cœlorum per disciplinam Ecclesiasticam?

Cum ex mandato Christi, ij qui nomine qui-

dem sunt Christiani, verum doctrina aut vita
se ostendunt a Christo alienos^a, postquam ali-
quoties fraternè admoniti ab erroribus aut fla-
gitis discedere nolunt: Ecclesie indicantur, aut
is qui ab Ecclesia ad eam rem suam constituitur, ac
si ne horum quidem admonitioni pareant, ab es-
dem interdictione Sacramentorum, ex comu Ec-
clesie: & ab ipso Deo ex regno Christi excludun-
tur: ac rursum, si emendationem proficiantur,
& re ipsa declarant: tanquam Christi & Ecclesie
membra recipiuntur^b.

a Roman. 12. 8.
1. Cor. 12. 21.
1. Tim. 5. 17.
1. Corin. 5. 4.
2. Corin. 2. 6.
b Matth. 18. 15.
16. 17. 18.
1. Corin. 5.
2. The. 3. 14. 15.
2. Ioan. 10. 11.
2. Cor. 2. 6. 7.

TERTIA PARS DE GRATITVDINE.

86. Cum ab omnibus peccatis & miserijs, Domin. 32.
sine ullo nostro merito, sola Dei miseri- CALV. quast.
cordia propter Christum liberati simus, 121. 124. 125 126.
quid est cur bona opera faciamus?

Quia postquam nos Christus suo sanguine re-
demit, renouat nos quoque suo Spiritu ad ima-
ginem sui, ut tantis beneficiis affecti in omni
vita nos erga Deum gratos declaremus^c, & ipse
per nos celebretur^d. Deinde ut nos quoque, ex
fructibus, de sua quisque fide certisimuse. Po-
stremo, ut vite nostre integritate alios Christo
lucrifiaciamus^e.

c Rom. 6. 13.
1. Pet. 2. 5. 9-10.
1. Cor. 6. 20.
d Statim. 5. 16.
1. Pet. 2. 12.
e 2. Pet. 1. 10.
Matth. 7. 17.
Galat. 5. 6. 22.
f 1. Pet. 3. 1. 2.
Rom. 14. 19.

87. Non possunt igitur illi seruari, qui ingrati,
& in peccatis securè persistentes, à sua pra-
uitate ad Deum non conuertuntur?

21. Cor. 6. 9.

Ephes. 5. 5. 6.

1. Ioan. 3. 14.

Domin. 33.

CALV. Quæst.

128.

b Rom. 6. 4. 5.

Ephes. 4. 22. 23.

24.

Col. 3. 5. 6. 8.

1. Cor. 5. 7.

2. Cor. 7. 11.

CALV. Quæst.

128.

c Rom. 8. 13.

Iohel 2. 13.

Osee 6. 1.

CALV. Quæst.

128.

d Rom. 5. 1. &

14. 17.

Ies. 57. 15.

e Rom. 6. 10. 11.

Galat. 2. 20.

CALV. Quæst.

130. 131.

f Rom. 14. 23.

g 1. Tim. 19. 22.

Eph. 2. 10. & 6. 7.

h 1. Cor. 10. 31.

i Deuter. 12. 31.

Ezech. 20. 18.

Iesa. 29. 13.

Matth. 15. 9.

k Exod. 20.

Deuter. 5.

Nullo modo. Nam, ut Scriptura testatur, nec impudici, nec idololatra, nec adulteri, nec fures, nec auari, nec ebriosi, nec conuittatores, nec raptores, hereditatem regni Dei consequentur^a.

88. Quibus partibus constat conuersio hominis ad Deum?

Mortificatione veteris^b, & viuificatione noui hominis.

89. Quid est mortificatio veteris hominis?

Verè & ex animo dolere, quòd peccatis tuis Deum offenderis, eaque magis ac magis edisse & fugere^c.

90. Quid est viuificatio noui hominis?

Veralititia in Deo per Christum^d, & serium ac promptum studium instituendi vitam ex voluntate Dei, omniæque boni opera exercendi^e.

91. Quæ sunt bona opera?

Tantum ea, quæ ex vera fide^f, secundum legem Dei fiunt^g, & ad eius solius gloriam referuntur^h: Non ea autem, quæ à nobis opinione recti conficta, aut ab hominibus tradita suntⁱ.

92. Quæ est Lex Dei?

Loquutus est Deus omnia verba hæc^k:

Primum præceptum.

Ego sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te ex Aegypto, domo seruitutis. Non habebis Deos alienos in conspectu meo.

Secundum.

Ne sculpas tibi simulachrum, nec ullam imaginem effingas eorum, quæ aut supra sunt in celo

cælo, aut infrà in terra, aut in aquis sub terra,
neque incurues te illis, neque colas ea. Ego enim
sum Dominus, Deus tuus, fortis, & zelotes, vin-
dicans peccata patrum in filiis, idq; in tertia &
quarta progenie eorum qui oderunt me: & mi-
sericordia utens in millesimam eorum, qui dili-
gunt me, & observant præcepta mea.

Tertium.

Ne usurpes nomen Domini Dei tui. scire. Neque enim Dominus dimittet eum impuni-
tum, qui nomen eius vanè usurpaverit.

Quartum.

Memento ut diem Sabbathi sanctifices.
Sex diebus operaberis, & facies omne opus tuum:
At septimo die Sabbathum erit Dominus Deo
tuo. Non facies ullum opus, nec tu, nec filius
tuus, nec filia tua, nec servus tuus, nec ancilla
tua, nec iumentum tuum, nec advena, qui est
intra portas tuas. Nam sex diebus fecit Deus
calum, terram, mare, & quaecunque in his sunt,
& requievit die septimo, ideoque benedixit diei
Sabbathi, & sanctificavit eum.

Quintum.

Honora Patrem tuum, & Matrem tuam,
ut diu vivas in terra, quam tibi Dominus Deus
tuus daturus est.

Sextum.

Non occides.

Septimum.

Non committes adulterium.

Octauum.

Non furaberis.

Nonum.

Non dices contra proximum tuum falsum
testimonium.

Decimum.

Non concupisces domum proximi tui, nec
concupisces uxorem proximi tui, nec seruum
eius, nec ancillam, nec bovem, nec asinum, nec
quicquam eorum, quæ sunt proximi tui.

Domin. 34. 93. Quomodo diuiduntur hæc præcepta?

CALV. Quest. In duas tabulas^a, quarum prior quatuor
132. 133. 134. præceptis tradit, quo pacto nos erga Deum gera-
135. mus: Posterior, sex præceptis, quæ officia proxi-
^a Exod. 34. 28. mo debeamus^b.

Deut. 4. 13. & 10. 3. 4. 94. Quid postulat Deus in primo præcepto?

b Mat. 22. 37. 38. 39. Ut, quam mihi chara est salus animæ meæ,

CALV. Quest. tam studiose vitæ & fugiam omnem idolola-

137. 138. 139. triam^c, magiam, incantationem, superstitionē^d,140. 141. 142. iri^e, invocationem sanctorum, aut cæterarum crea-turarum^e: unicum autem & verum Deum re-Leuit. 19. 31. te agnoscam^f, ipsi soli fidam^g, summa humili-Deut. 18. 11. tate^h, & patientia me illi subyciamⁱ, ab eo soloMath. 4. 10. omnia bona exspectem^k, ætiquæ intimo cordis143. 19. 10. affectu ipsam amem^l, reueream^m, venererⁿ, ad o-2. 8. 9. rem^o omnibus potius creaturis renunciem, quam

10. 17. 3. 1. Pet. 5. 5. 6.

Heb. 10. 36. Col. 1. 11. Rom. 5. 3. 4. 1. Cor. 10. 10. Philip. 2. 14.

Plalm. 104. 17. 28. 29. 30. 1. Reg. 45. 7. 1. Reg. 1. 17. 1. Deut. 6. 5.

Matth. 22. 37. in Deuter. 6. 2. Plalm. 111. 10. Proverb. 1. 7.

Matth. 10. 18. in Matth. 4. 10, Deut. 10. 20.

v: vel

ut vel minimum contra eius voluntatem committam^a.

95. Quid est idololatria?

Est ioco unius Dei, aut præter unum illum & verum Deum, qui se in suo verbo patet fecit, aliud quippiam fingere aut habere, in quo spem reponas^b.

96. Quid postulat secundum præceptum?

Ne Deum vlla imagine aut figura exprimamus, nec vlla alia ratione eum colamus, quam qua se in suo verbo coli præcipit^d.

97. An nulle ergo prius fingendæ sunt imagines aut simulacra?

Deus nec vlla ratione effigi debet nec potest: Creaturas autem, etsi exprimere quidem licet: et etiam tamen Deus earum imagines fingi, aut haberi, quò vel ipsas, vel Deum per ipsas colamus aut honoremus^e.

98. An autem in templis imagines tolerari non possunt, quæ pro libris sint imperitæ multitudini?

Minimè: neque enim decet nos sapientiores esse Deo, qui suam Ecclesiam non multis simulacris: sed vna predicatione verbi sui vni erudiri^f.

99. Quid sancit Deus tertio præcepto?

Ut non solum execrando, aut peierando^h ve-

Num. 32. 52.

Deut. 7. 5. & 12. 3. & 16. 22.

1. Tim. 10. 8.

Hebr. 2. 18. 9.

2. Tim. 3. 16.

h. Leuit. 24. 11. Leuit. 19. 12.

a. Matth. 5. 29.

30. & 10. 17.

Act. 5. 29.

CALV. Quæst.

141.

b. Ephes. 5. 5.

1. Paralip. 16. 26.

Philipp. 3. 19.

Galat. 4. 8.

Ephes. 2. 12.

1. Ioan. 2. 23.

2. Ioan. 9.

CALV. Quæst.

144. vq; ad 159.

Domini. 35.

CALV. Quæst.

144. 147. & 148.

c. Deut. 4. 15.

1. Cor. 40. 8.

Rom. 1. 23.

Act. 17. 29.

CALV. Quæst.

126.

d. 1. Sam. 15. 23.

D. 1. 12. 10.

e. Matth. 13. 9.

Domini. 36.

CALV. Quæst.

160. 162. 163.

f. 1. Cor. 13. 24.

g. 31. 13.

2. Reg. 18. 4.

2. Petri 1. 18.

a Matth. 5. 37.
Iacob. 5. 12.

b Ies. 45. 23.

c Matth. 10. 32.

d 1. Tim. 2. 8.

e Röm. 2. 24.

f 1. Timoth. 6. 1.

Colof. 3. 16.

CALV. Quæst.
164. 165.

rūm etiam temerè iurando^a, nomen Dei contumeliose, aut irreuerenter ne usurpemus: nèue tacendo aut conuincendo, horrendis istis sceleribus communicemus: sed sacrosancto Dei nomine non nisi summa cum religione & veneratione utamur^b, ut vera & constanti confessione^c, inuocatione^d, omnibus denique verbis & actionibus nostris ipse^e celebretur.

100. Estne igitur adeò graue peccatum iurando, aut dira imprecando, nomen Dei temerare, ut Deus etiam ijs succenseat, qui quantum in se est, illud non prohibent aut impediunt?

f Leuit. 5. 1.

Certe grauissimum^f: Neque enim vllum est peccatum maius, aut quod Deum grauius offendant, quàm sacri ipsius nominis contumelia.

g Leuit. 24. 15.

Quocirca etiam id scelus morte multari voluit S.

Domin. 37.

101. Potestne quis etiam piè per nomen Dei iurare?

CALV. Quæst.
161.

h Ierem. 6. 13.

Isa. 48. 1.

Heb. 6. 16.

i Genes. 21. 24.

Gen. 31. 53.

Ios. 9. 15. 19.

1. Sam. 24. 23.

2. Sim. 3. 35.

1. Reg. 1. 29.

Rom. 1. 9.

CALV. Instit.

libr. 2. cap. 8.

sect. 23. 24.

Potest, cum vel magistratus id exigit, vel aliqui necessitas, hoc pacto fidem firmari, & veritatem stabiliri postulat: quò & gloria Dei illustretur, & aliorum saluti consulatur. Nam eius generis iurandum, verbo Dei sancitur^h, ideoque etiam à sanctis in veteri & nouo fœdere, recte est usurpatumⁱ.

102. Estne licitum iurare per Sanctos aut alias creaturas?

Non: Nam legitimus iuramentum, est inuocatio Dei, qua petitur, ut ista tanquam unicus

cordium

cordium inspector, testimonium dei veritati & inuicem puniat, si sciens fallat^a. Porro hic homines nulli creatura conuenit^b.

103. Quid precipit Deus in quarto præcepto?

Primum, ut Ministerium Euangelij & Scholæ conferuentur^c, utque ego cum alijs, tum præcipue festis diebus, studiosè cœtus diuinos frequentem^d, verbum Dei diligenter audiam^e, utar Sacramentis^f, precibus publicis meas quoque preces adiungam^g, pro facultatibus aliquid conferam in pauperes^h. Deinde, ut in omni vita à prauis actionibus vacem, Domino concedens, ut per Spiritum sanctum in me suum opus faciat, atque ita sempiternum illud Sabbathum in hac vita exordiarⁱ.

104. Quid nobis iniungit Deus in quinto præcepto?

Ut parentibus, atque adeò omnibus qui nobis præsunt, debitum honorem, amorem & fidem præstemus, nosque ipsorum fidelibus præceptis & castigationibus ea, qua par est, obedientia submittamur^k: Tum etiam ut eorum vitia & mores nostra patientia toleremus^l, illud semper cogitantes, Deum nos illorum manu velle ducere ac regere^m.

105. Quid flagitat Deus in sexto præcepto?

Ut proximum neque cogitatione, neque verbis, neque gestibus, nedum factis vel per me, vel per alium contumelia afficiam, aut oderim, aut la-

m Ephes. 6. 4. 9. Coloss. 3. 19. 21. Rom. 13.

a 2. Corin. 1. 23.
b Matth. 5. 34.
Iacob. 5. 12.

Domini. 38.

CALV. Quæst.

170. 171. 172. 173.

174. 179. 183. 184

c Tit. 1. 5.

1. Timoth. 3.

1. Cor. 9. 11.

2. Im. 2. 2.

1. Tim. 4. 13.

d Psalm. 68. 27.

& 40. 10. 11.

Act. 2. 42.

e 1. Cor. 14. 19.

f 1. Corin. 11. 33.

g 1. Tim. 2. 1. 2. 3.

8. 9.

h 1. Cor. 16. 2.

i 1. Cor. 66. 21.

Domini. 39.

CALV. Quæst.

186. vlt. ad 196.

k Ephes. 6. 1. 2. 5.

Col. 3. 18. 20. 22.

23. 24.

l Ephes. 5. 22.

Proverb. 1. 8. &

4. 1. & 15. 20.

Exod. 21. 17.

Roman. 13.

CALV. Quæst.

197. 198. 199.

l Proverb. 23. 22.

Genes. 9. 25.

1. Petr. 2. 18.

Matth. 22. 21.

a Matth. 5. 21.

Genes. 9. 6.

Matth. 26. 52.

b Ephes. 4. 26.

Roman. 12. 19.

Matth. 5. 25.

c Roman. 13. 14.

Colos. 2. 23.

Domin. 40.

CALV. Quast.

198.

d Genes. 9. 6.

Exod. 21. 14.

Matth. 26. 52.

Roman. 13. 4.

CALV. Quast.

199.

e Iacob. 1. 20.

Gal. 5. 20.

f Rom. 1. 29.

g 1. Ioan. 2. 9.

h 1. Ioan. 3. 15.

i Matth. 22. 39.

j 7. 12.

k Roman. 12. 10.

l Ephes. 4. 2.

Matth. 5. 5.

Domin. 41.

CALV. Quast.

201. 202.

m Matth. 5. 36.

Luca 6. 36.

n Exod. 23. 5.

o Matth. 5. 44.

Roman. 12. 20.

CALV. Quast.

203.

p Levit. 18. 27.

q Iuda 23.

r 1. Thef. 4. 3.

s Heb. 13. 4.

t Corinth. 2.

dam, aut occidam^a: Sed omnem vindictæ cupiditatem abiciam^b: *At hac ne me ipsum ledam, aut sciens in aliquod periculum conyciam*^c. Quocirca etiam, ne cedes fierenti, Magistratum gladio aruauit^d.

106. Atqui hoc præceptum solam cædem prohibere videtur?

At cædem prohibendo, docet Deus, se radicem & originem cedis, iram scilicet^e, inuidiam^f, odium & vindictæ cupiditatem odisse, atque ea omnia pro cæde ducere^h.

107. An verò id satis est, nos neminem eo, quo dictum est, modo occidere?

Non est satis: dum enim Deus iram, inuidiam, odium damnat, postulat ut proximum æque ac nos ipsos diligamusⁱ, & ut humanitate^k, lenitate, mansuetudine, patientia^l, & misericordia^m erga eum viamur, quodq; ei damno esse possit, quantum in nobis est, aueriamusⁿ: Ad summam, ita animo affecti simus, ut ne inimicis quidem benefacere dubitemus^o.

108. Quæ est sententia septimi præcepti?

Deum omnē turpitudinem execrari^p: ideoq; nos eam penitus odisse & detestari debere^q: contraq; temperanter, modeste & caste^r, sine in sacro coniugio, sine in vita cælibe vivere oportere^s.

109. Nihilne amplius prohibet Deus hoc præcepto, quàm adulterium, & id genus turpitudines?

Cum corpus & animus noster templa sint
Spiritus sancti: vult Deus, ut utrumque pure
sanctè, ne possideamus. Ideo ne facta, gestus, ser-
mones^a, cogitationes, cupiditates^b iudus, &
quicquid hominem ad ista allicit, id uniuersum
prohibet^c

110. Quid vetat Deus in octauo præcepto?

Non solum ea furta^d & rapinas^e, quas Ma-
gistratus punit: sed furti nomine comprehendit,
quicquid est malorum artium & aucupiorum,
quibus aliena capiamus, & ad nos vi, aut specie
rectè transferre^f studemus: qualia sunt, iniquū
pondus^g, iniusta vlna, inæqualis mensura^h, fu-
cosæ merx, fallax moneta, usuraⁱ, aut alia qua-
uis ratio aut modus rem faciendi a Deo interdi-
ctus. His adde omnē auaritiā^k, & multipli-
cem diuinorū donorū profusionem & abusum^l.

111. Quæ sunt ea, quæ Deus hic iubet?

Et comoda & utilitates proximi, quantum
possim, adiuvem & augeam, cum eo sic agam, ut
mecum agi cuperem^m: sedulo & fideliter opus
faciā, ut aliorū quoque egestati subuenire queaⁿ.

112. Quid exigit nonum præceptum?

Ne aduersus quempiam dicam falsum testi-
monium^o, nullius verba calumnier^p, nulli ob-
recretem, aut conuictum faciam, & neminem te-
mere, vel iniusta causa condemnem^r: Verū
omnis generis mendacia, fraudes, ut opera dia-
boli propria^s, nisi in me grauissimam iram Dei
concitare velim, omni cura fugiam^t: In iudicijs

a 1. Thes. 5. 3.
1. Cor. 13. 6. 18.
b Mat. 5. 28.
c Eccl. 5. 18.
1. Cor. 13. 15. 33.
Domini. 42.

CALV. Quæst.
205. 206.
d 1. Cor. 13. 6. 10.
e 1. Cor. 13. 10.
f Luc. 3. 14.
g 1. Thes. 4. 6.
h 1. Thes. 4. 11. 1.
i 1. Thes. 4. 11. 1.
j 1. Thes. 4. 11. 1.
k 1. Thes. 4. 11. 1.
l 1. Thes. 4. 11. 1.
m 1. Thes. 4. 11. 1.
n 1. Thes. 4. 11. 1.
o 1. Thes. 4. 11. 1.
p 1. Thes. 4. 11. 1.
q 1. Thes. 4. 11. 1.
r 1. Thes. 4. 11. 1.
s 1. Thes. 4. 11. 1.
t 1. Thes. 4. 11. 1.

CALV. Quæst.
207.
m Mat. 7. 12.
n Eph. 4. 28.
o Proverb. 9. 9. 9.
p Psal. 15. 3.
q Roman. 1. 29.
Domini. 43.

CALV. Quæst.
209. 210. 211.
212.
r Mat. 7. 1.
s Luc. 6. 37.
t Ioan. 8. 44.
u Proverb. 12. 22.
v 13. 5.
w 1. Cor. 13. 6.

a Ephes. 4. 25. ceterisq; negotijs veritatem seller, & id quod res est, libere & constanter profitear^a: Adhuc famam aliorum & existimationem, quantum queam, defendam & angeam^b.

b 1. Petri 4. 8.

Domin. 44. 113 Quid prohibet decimum præceptum?

CALV. Quæst.

214. 215. 216.

Ne vel minima cupiditate, aut cogitatione, aduersus ullum Dei præceptum corda nostra nunquam sollicitentur: sed ut perpetuò, & ex animo omne peccatum deiecemur, contraque omni iustitia delectemur^c.

c Rom. 7. 8.

114. Possunt ne autem illi, qui ad Deum conuerfi sunt, hæc præcepta perfectè seruare?

Minimè: verum etiam sanctissimi quique, quamdiu viuunt, habent tantum exigua initia huius obedientiæ^d: Sic tamè, ut serio ac nò simulato studio, non secundum aliqua tantum, sed secundum omnia Dei præcepta, vivere incipiant^e.

d 1. Ioan. 1. 8.

Roman. 7. 14. 15.

Ephes. 7. 21.

c Roman. 7. 12.

1. Cor. 2. 10.

CALV. Quæst.

228. & 229.

115. Cur igitur vult Deus legem suam adeo exactè & seuerè prædicari, cum nemo sit in hac vita, qui eam seruare possit?

f 1. Ioan. 1. 9.

Psal. 32. 5.

g Rom. 7. 24.

Primum, ut in omni vita, magis magisque agnoscamus^f, quanta sit natura nostra ad peccandum propensio, tantoque avidius remissionem peccatorum, & iustitiam in Christo expetamus^g: Deinde, ut hoc perpetuò agamus, illud semper meumur, & gratiam Spiritus sancti à Patre imploremus, quo indies magis ac magis ad imaginem Dei renouemur, donec aliquando tandem, postquam ex hac vita decesserimus, propositam nobis perfectionem lætè assequamur^h.

h 1. Cor. 9. 24.

Philip. 3. 11. 12.

DE PRECATIONE.

116. Quare Christianis necessaria est precatio?

Quia precipua pars est, eius quam Deus à nobis postulat gratitudinis^a. Tum quia illis tantum suam gratiam & Spiritum sanctum Deus largitur, qui veris gemitibus, continenter hac ab eo petunt, & pro ipsis gratias agunt^b.

117. Quæ ad eam precationem requiruntur, quæ Deo placeat, quæque ab ipso exaudiatur?

Ut à solo vero Deo, qui se in verbo suo patefecit^c, omnia quæ à se peti iussit, vero cordis affectu petamus^d, ex intimo nostra indigentia ac miserie sensu^e, nos in conspectu diuinæ Maiestatis, supplices abiciamus^f, huic firmo fundamento innitamur^g, nos à Deo, quanquam indignos, propter Christum tamen certo exaudiri^h, quemadmodum nobis in suo verbo promissitⁱ.

118. Quæ sunt ea quæ à se peti iubet?

Omnia tum animæ tum corpori necessaria^k, quæ Dominus noster Iesus Christus ea precatione, quam nos ipse docuit, complexus est.

119. Quæ est illa precatio?

Pater noster^l, qui es in calis: Sanctificetur nomen tuum: Veniat regnum tuum: Fiat voluntas tua, quemadmodum in celo, sic etiam in terra: Panem nostrum quotidianum da nobis hodie: Et remitte nobis debita nostra sicut & nos

Domin. 45.
CALV. quest.

233.

a P.alm. 50. 14.

b Matth. 7.

Luce 11. 9. 13.

Matth. 13. 12.

P.alm. 50. 15.

c Ioan. 4. 22.

CALV. quest.

243. & 248.

d Roman. 8. 26.

1. Ioan. 5. 14.

Ioan. 4. 24.

P.alm. 145. 18.

e 2. Paral. 20. 12.

f P.alm. 2. 11. &

34. 19.

Isa. 66. 10.

g Rom. 10. 14.

Iacob. 1. 6.

h Ioan. 14. 13. 14.

15. & 15. 16.

Dan. 9. 17. 18.

CALV. quest.

253. & 254.

i Matth. 7. 8.

P.alm. 143. 1.

k Iacob. 1. 17.

Matth. 6. 33.

Domin. 46.

CALV. quest.

256.

l Matth. 6. 9.

Luce 11. 2.

remittimus debitoribus nostris: Et ne inducas nos in tentationem, sed libera nos à malo: Quia tuum est regnum, & potentia, & gloria, in secula. Amen.

Domini. 46.

CALV. Quasi.

260 vlg; ad 264

a Matth. 7. 9. 10.

Luc. 11. 11. 12.

b Iere. 25. 23.

Act. 17. 24. 25. 27.

c Roman. 10. 12.

d Ioan. 17. 3.

I. rem. 9. 23. 24.

e I. 33. 34.

Matth. 15. 17.

Iacob. 1. 5.

Psal. 108. 34.

CALV. Quasi.

264. 265.

Domini. 47.

CALV. Quasi.

226. 227.

c Psalm. 119. 137.

Luc. 1. 46.

Psal. 145. 8. 9. 17.

Exod. 34. 67.

Psal. 143. 1. 2.

5. 10. 11. 12.

Iere. 31. 3. 32. 18.

19. 40. 41. 33. 11. 20.

Matth. 19. 17.

Roman. 3. 3. 4.

II. 22. 33.

I. Timoth. 2. 19.

f Psalm. 115. 1.

e 71. 8.

120. Cur præcipit Christus, ut ita Deum compellemus, Pater noster?

Ut statim in ipso precationis exordio, conuenientem Dei filijs reuerentiam & fiduciam erga Deum in nobis excuset, quæ nostræ precationis fundamentum esse debet: nimirum, Deum propter Christum nobis patrem factum esse, & quæ vera fide ab eo petimus, nobis multo minus negare, quàm parentes nostri, nobis bona terrena denegant^a.

121. Cur additur, Qui es in celis?

Ne de celesti maiestate Dei humile quippiam aut terrenum cogitemus^b: simul etiam, ut ab eius omnipotentia, quacunque animo & corpori sunt necessaria, expectemus^c.

122. Quæ est prima petitio?

Sanctificetur nomen tuum: hoc est, Da principio, ut te rectè agnoscamus^d, & lucentem in omnibus operibus tuis omnipotentiam, sapientiam, bonitatem, iustitiam, misericordiam & veritatem tuam veneremur, prædicemus & celebremus^e. Deinde, ut uniuersam vitam nostram, cogitationes, sermones & actiones, eò semper dirigamus, ne sanctissimum nomen tuum propter nos contumelia afficiatur, sed honore potius & laudibus illustretur^f.

123. Quæ

123. Quæ est secunda petitio?

Veniat regnum tuum: hoc est, regas nos ita verbo & Spiritu tuo, ut nos tibi magis magisq; subiciamus^a: Conserua & auge Ecclesia tua^b, destrue opera diaboli, omnemque potentiam se aduersus Maiestatem tuam efferentem: irrita fac omnia consilia, quæ contra verbum tuum capiuntur^c, quoad plene tandè ac perfecte regnes^d, cum eris omnia in omnibus^e.

124. Quæ est tertia petitio?

Fiat voluntas tua, quemadmodum in celo, sic etiam in terra: hoc est, Da, ut nos & omnes homines, voluntati propria renunciantes^f, tue voluntati, quæ sola est sancta, prompte & sine ullo marmure pareamus^g: atq; ita singuli mandatum nobis munus fideliter & alacriter exequamur^h, quemadmodum faciunt Angeli in celoⁱ.

125. Quæ est quarta petitio?

Panem nostrum quotidianum da nobis hodie: hoc est, suppedita nobis omnia, quæ sunt ad hanc vitam necessaria^k, ut per ea agnoscamus, te unicam fontem esse, ex quo omnia bona emanant^l, ac nisi tu benedicas, omnem nostram curam & industriam atque adeò tua ipsius dona, nobis infelicia & noxia esse^m. Quapropter da, ut fiduciam nostram ab omnibus creaturis auersam, in te solo collochemusⁿ.

126. Quæ est quinta petitio?

Remitte nobis debita nostra, sicut & nos remittimus debitoribus nostris: hoc est, nobis mi-

Domin. 48.

CAL V. Quast.

268. 269. 270.

a Psalm. 119. 5.

b & 143. 10.

c Psalm. 51. 20.

d & 122. 6.

e 1. Ioan. 3. 8.

f Rom. 12. 16. 20.

g Apoc. 22. 17.

h Roman. 8. 22. 23.

i 1. Cor. 15. 28.

Domin. 49.

c AL V. Quast.

271. vsq; ad 275.

f Math. 16. 24.

g Luc. 22. 42.

h 1. Cor. 7. 24.

i Tit. 2. 12.

g Luca 22. 42.

h 1. Cor. 7. 24.

Domin. 50.

CAL V. Quast.

275. vsq; ad 280.

i Psalm. 103. 20.

k Psalm. 145. 15.

l & 104. 27.

m Math. 6. 25.

n 1. Act. 17. 27.

o 1. Cor. 15. 8.

p Dent. 8. 3.

q Psalm. 27. 16.

r Psalm. 6. 11.

s & 55. 23.

Domin. 51.

CAL V. Quast.

281. vsq; ad 287.

ferrimis peccatoribus, omnia peccata nostra, atque
 etiam etiam prauitatem, quæ in nobis etiam nunc
 habet, propter Christi sanguinem ne imputes:
 a *Psalm. 51. 1.*
Et 143. 2.
1. Ioan. 2. 1. 3.
 b *Matth. 6. 14.* nos offenderunt, ex animo ignoscere^b.

Domini. 52. 127. Quæ est sexta petitio?

CALV. Quest.
288. viq; ad 294
c Ioan. 15. 5.
Psalm. 103. 14.
d 1. Pet. 5. 8.
Ephes. 6. 12.
e Ioan. 15. 19.
f Roman. 7. 23.
Galat. 5. 17.
g Matth. 26. 41.
Marci 14. 33.
h 1. Thess. 3. 13.
Et 5. 23.
 Ne nos inducas in tentationem, sed libera nos
 a malo: hoc est, quoniam ipsi natura a deo debiles
 & infirmi sumus, ut ne momento quidem
 subsistere possimus^c insensitissimi autem hostes nostri
 Satan^d, mundus^e, ac nostra ipsorum caro^f,
 nos continenter oppugnant: in nos sustentes, &
 Spiritus tui robore firmes, ne in hoc spirituali
 certamine succumbamus^g, sed tantisper illis
 fortiter resistamus, donec integram tandem vi-
 ctoriam obtineamus^h.

CALV. Quest. 128. Quomodo concludis precationem tuam?
 294.

Instit. lib. 3. cap.
20. sect. 47.
i Rom. 10. 11.
2. Petri 2. 9.
k Ioan. 14. 13.
Psalm. 115. 1.
Luce. 33. 8. 9.
 Quia tuum est regnum, & potentia, & gloria
 in secula: hoc est, omnia hæc à te petimus, quia
 cum & Rex nosler, & omnipotens sis, omnia no-
 bis & vis & potes largiri: Atque hæc quidem
 ideo petimus, ut ex ipsis, non ad nos, sed ad sanctum
 Nomen tuum omnis gloria redeat^k.

Instit. lib. 3. cap. 129. Quid sibi vult particula, Amen?
 20. sect. 47.

12. Cor. 1. 20.
2. Tir. 2. 13.
 Rem certam ac ratam esse. Nam precatio mea,
 multo certius a Deo est exaudita, quam ego in
 corde meo sentio, me illud ex animo cupere^l.

Soli Deo laus & gloria.

41

PRECATIONES

ALIQVOT PRIVATÆ

ET PVBLICÆ.

TRECATIO ANTEQVAM

ad opus acceditur.

Omnipotens misericors Deus, agimus tibi gratias, quòd nos hanc noctem adeò clementer custodieris, & in hunc diem nobis vitam produxeris. Rogamus, vt nos hoc etiam die protegas, & nobis gratiam largiaris, quo cum totum in ijs rebus transigimus, quæ tibi gratæ & acceptæ sint: ac vt iam solis tui radijs vniuersum orbem terrarum illustras sic etiam Spiritus tui splendore obscura mentis nostræ illuminet, ne à semita iustitiæ tue aberrantes, in hanc vel illam partem declinemus: te semper omnia nostra intuentem, nobis ante oculos proponamus, te nostrarum cogitationum, dictorum, factorumque omnium testem & vindicem agnoscamus, ac reuerentemur nec quicquam sit quod magis metuamus, quam ne te tam benignum patrem offendamus: quicquid aggredimur, aut insituiamus, illud nobis perpetuò sit propositum, vt id ad tuam vnius gloriam, & aliorum utilitatem referamus. Ad hæc, quoniam consilium salutare, occasiones idoneæ, & felices rerum successus ac eventus penes te vnum sunt: fac, vt hæc omnia à te solo petamus & accipiamus. Effice præterea, clementissime Pater, ne in parandis ijs, quæ ad huius vitæ necessitatem pertinent, tantum curæ ac laboris impendamus, vt interea res calesces negligamus, aut segnius tractemus: sed vt primum semper queramus regnum tuum & iustitiam eius, nihil dubitantes, quin sic agentibus, cætera omnia sis adiecturus. Tuere etiam ac defende hoc fragile corpus & animam nostram. Instrue nos consilijs & robore Spiritus tui, aduersus tot ac tam varios insultus satanæ: Libera nos omni metu & periculis, quibus in hoc mundo, omnibus momentis expositi sumus. Quoniam verò nihil est, rectè incepisse, nisi etiam gnauiter perficiamus: oramus te, vt ne hoc tantum die nos in tuam tutelam suscipias, sed vt porro etiam per omnem vitam, dux noster & defensor esse velis, confirmans & adaugens dona, quæ pro tua bonitate & misericordia in nos indignos peccatores contulisti: quoad plenè tandem ac perfectè nos capiti nostro Christo aduicias, qui cum sit vnicus ille sol iustitiæ, nos æterna sua luce & latria complebit. Interea autem dum in hac ærumnosa vita degimus: mitte fideles pastores animarum, & per verbum eorum sit efficax Spiritus tuus sanctus in cordibus auditorum, vt magna tibi Ecclesia colligatur, & destruantur opera diaboli. Armes Magistratum

diuino tuo robore: vt Ecclesiam & Politias defendat: Consolare & confirma quotquot sunt anima vel corpore afflicti. Vt autem hac tanta bona a te petere & expectare audeamus: condona nobis nostra tristitia peccata propter Filium tuū carissimū Iesum Christū, qui nobis promisit, quicquid à te fiducia tui petuerimus, te id nobis certissime daturum esse. Ideoq; sic precati iussit: Pater noster, &c.

PRECATIO PRVSQVAM

puer ad scholam eat.

Psalm. 119.

In quo instituet adolescens viam suam? Si prudenter se gerat iuxta sermones tuos.

Ex animo te exquisiui, ne sinas me aberrare à præceptis tuis.

AGo tibi gratias elementissime Deus, cum pro alijs tuis summis & infinitis beneficijs, tum vel maxime, quòd pro tua singulari misericordia, me ad agnitionem Euangelij tui vocasti, præceptoribus me tradidisti, qui optimis literis & artibus me instituerent, meumq; animum sanctis ac honestis præceptis imbuerent. Da vt rectè agnoscam, qualia & quanta sint hæc tua dona, & pro his tibi semper gratias agam. Largire mihi porro etiā gratiam tuam, & nebulis mentis meæ discussis, me Spiritus tui radijs illustra, vt ea quæ mihi à præceptoribus proponuntur, cupide & feliciter discam, fideliter retineam, promptè & cum iudicio reddam, ne & præceptorum & meus labor, pretiosum tempus, atque hæc tam commodam mihi abs te data occasio, & qui à me fructus expectantur, turpiter mea ignauia & ingratitude pereant. Id ne fiat, largire mihi spiritum tuum sanctum, authorem omnis intelligentiæ & veritatis, qui me veracem, & his percipiendis, aptū & idoneum reddat. Da etiam, vt cuiusque studio meum animum applicem, illud mihi semper propositum sit, vt te solum agnoscam verum Deum, & quem misisti Iesum Christū: atque ita te pura conscientia colam. Cæterum, quoniam ijs sapientiam promittis, qui animo sunt summisso & humili, velut pueri: eos autē qui arrogantes sunt & elati, tuis donis orbatos, tradis vanitati: eradica ex corde meo omnem superbiam, vt humilis effectus, me tibi primū, deinde etiam ijs, quorum me disciplinæ tradidisti, docilem & obediētem præbeam: itaque me paulatim præparem, vt in obsequium tuum, quod mihi olim es assignaturus, tuæ solius gloriæ, atque aliorum utilitati seruire possim.

Psalm. 25.

Secretum Domini timentibus eum, & factus suum notum illis facit.

PRECATIO ANTEQVAM

capiatur cibus.

Oculi omnium in te sperant Domine, & tu das escam illis in tempore oportuno, aperis manum tuam, & implebis omne animal benedictione.

Omnis.

Omnipotens clemētissime Deus, qui immensa bonitate omnia ex nihilo condidisti, quique eadem perpetuò diuina tua potentia sustines ac gubernas, qui duxisti Israelitas per desertū, pascēs eos manna annos quadraginta: benedic nobis miseris seruis tuis, atque hęc tua dona sanctifica, vt ijs sobrie sancteq; fruamur, atque ex ijs agnoscamus, te vere nobis patrem esse & totē omniū honorū. Da præterea vt his corpōalibus bonis vtentes, ita temper affecti simus, vt præcipuē queramus spiritualem illum cibum verbi tui, quo animæ nostræ ad vitam æternam nutriantur, quæ nobis Christus pretioso suo sanguine parauit. Pater noster, &c.

Sic præcipit Christus Lucæ 21,

Cum te vobis ne quicquid grauentur corda vestra crapula & ebrietate, & metu nimis, & repente vos opprimat dies ille, tanquam laqueus.

GRATIARVM ACTIO

post sumptum cibum.

Sic præcipit Dominus, Deut. .

Cum comederis & saturus fueris, gratias agas Domino Deo tuo, nec unquam cōmittas, vt obliuiscaris Domini Dei tui, & præcepta eius negligas.

Domine Deus Pater exēlis, agimus tibi gratias pro summis tuis & infinitis beneficijs, quæ immensa misericordia singulis momentis in nos miseros peccatores confers: quod nos sustentas in hac mortali vita, omnia suppeditans quæ sunt necessaria: in primi verò quod nos dignaris, per sanctā Euangelij tui doctrinam in spem melioris vitæ regenerate. Rogamus te, misericors Deus & Pater, ne patiaris vt animi nostri in his terrenis & caducis rebus defixi hæreant, sed quæ in exis sunt suspiciant & querant, expectantes illinc seruatorei nostrum Iesum Christum, dum ad nos liberandos in nubibus appareat. Pater noster, &c.

PRECATIO ANTE QUAM

cubitum discedatur.

Domine Deus cælestis Pater, qui pro tua multiplici sapientia, diem labori, noctē quieti destinasti: agimus tibi gratias quod nos hunc diem adeo clementer custodieris, nolq; aliqdue tot beneficijs cumules: largire etiam vt a labore & curis requiescentes, ita somno reficiamur, ne animus interea velut cū corpore sopitus, in amore tui dormitet: sed vt memoria creationis & salutis nostræ nullo vnquam tempore ex nostris cordibus deleatur. Da præterea vt conscientia nostra non minus quam corpus, tua etiā quies fruetur. Adhuc vt somno moderate vtentes, non ignauis, sed necessitati consulamus: nimirū quo ad intermissa opera alacriores & vegetiores re leuantes, tibi & proximo expeditius seruiamus. Interea autem dum somnū capimus, nos ab omni periculo tuere, animoq; & corpore impollutos conserua, vt noster somnus etiam sit ad tuam

nominis gloriam. Porro cum hic dies nobis non sine multiplici lapsu abierit: (quoniam miseri assidue peccatum circumferimus) rogamus te, quemadmodum nunc omnia nox tenet, bris inuoluit, sic tu pro tua immensa misericordia, omnia nostra peccata sepelias, ne propter illa a conspectu tuo repellamur. Largire etiam quietem & consolationem omnibus, qui cum morbis aut alijs calamitatibus conficiantur, propter Iesum Christum filium tuum Dominum nostrum, qui nos ita docuit precari: Pater noster, &c.

PUBLICA CONFESSIO PECCATI,

quæ ante concionem recitatur.

OMnipotens, iuste, & misericors Deus, agnoscimus & confitemur coram diuina tua maiestate, nos vere miseros peccatores esse conceptos, & natos in corruptione & prauitate, ad omne malum procliuēs, nec ad vllum bonum idoneos, quodque assidue sanctissimam legem tuam violantes, iram tuam & æternas poenas commereamur. Sed delet nobis ex animo quod te tam benignum patrem toties offenderimus: damnamus nos ipsos, & peccata nostra detestamur suppliciter rogamus, ut tua misericordia subueniat nobis in inferna. Ignosce nobis nostra tristia peccata, propter Iesum Christum filium tuum dilectum. Largire nobis gratiam Spiritus tui sancti, qui nos doceat verè & ex animo nostra peccata agnoscere, sic ut toti nobis oispliceamus, & peccatu in nobis magis ac magis aboleatur, nosq; ad nouam vitam excitati, iustos ac sanctos fructus proferamus, tibi acceptos propter eundem Iesum Christum. Effice præterea, ut voluntatē tuam ex verbo tuo rectè agnoscamus, atque inde discamus, non à nobis ipsis, aut vlla creatura pendere: sed in te solo omnem spem reponere, ut certa & firma sit nostra consolatio, ac ut vetus ille noster homo cum prauis cupiditatibus magis magisque crucifigatur, nosque ipsos tibi viuam & sanctam hostiam offeramus: hoc vnum semper spectantes, quo pacto tua gloria propagetur, & quàm plurimi Christo lucrifiant. Quæ omnia à te petimus fiducia Domini nostri Iesu Christi, qui nos ita precari docuit: Pater noster, &c.

PRECATIO QUÆ RECIT-

tur finita concione.

OMnipotens, iuste & Misericors Deus, agnoscimus & confitemur nos esse indignos, qui oculos ad cælum erigamus: Nam conscientia nostra nos accusat, & peccata nostra nos redarguunt. Scimus autem te iustum iudicem punire peccata eorum, qui legem tuam transgrediuntur. Cum verò vniuersam vitam nostram consideramus, nihil reperimus, quod non æternam damnationem mereatur. Sed quia ineffabili misericordia tua præcepisti, ut quæcunque nos necessitas urgeret, semper tuam viuis opem imple-

imploraremus: promissisti etiam te nostras preces exaudiriū esse, non ob nostrū aliquod meritum, (quod nullum esse potest) sed propter obedientiam & meritum filij tui Domini nostri Iesu Christi, quem nobis Mediatorem vnicū & intercessorem constituisti: deposita omni fiducia humana, ad tuam solius misericordiam confingimus. Ac principio quidem illud maxime deploramus, quod cum prater ea beneficia, quæ nobis communia sūt, cum vniuerso genere humano, nos singularibus quoque beneficijs affecteris, quæ ve bis exprimere non possumus, imò nec cogitatione satis comprehendere: nos tamen adeò ingrati sumus. Vocasti nos ad agnitionem Euangelij tui: exemisti nos dura seruitute diaboli, in qua detinebamur: liberaisti nos horrenda illa & execranda idololatria Romani Pontificis, cui penitus immerfi eramus, & in hanc mirandam lucem verbi tui eduxisti, vt tibi liberè seruire possemus. At nos tantorum beneficiorum inmemores, mandata tua negleximus, foedus tuum sapissimè violauimus, & nostris cupiditatibus seruimus: nec te, vt par fuit coluimus & honorauimus. Quocirca peccauimus, ò Domine, & te grauiter offendimus: ac si pro tuo iure, atque vt meriti sumus, nobiscum agere velles: nihil aliud nobis restaret expectandum, quàm æterna mors & cōdemnatio. Nam si nos excusamus, nostra nobis conscientia reclamāt, & nostra scelera contra nos testificantur. Quin etiam ex poenis ipsis, quas nobis infligis, nostra peccata agnoscimus. Nam cum iustus sis, neminem immeritò affligis: Atque adeò in præsentia etiam extensam, ad nos puniendum, manum tuam cernimus. Sed licet nos multò grauius punires, quàm hactenus puniuiſti, ac pro vna cētum plagas infligeres, imò verò etſi in nos omnia illa exempla iustissimæ iræ tuæ ederes, quæ in populum tuum Israeliticum statuisti: fateamur, ò Deus, te nullam nobis iniuriam facturum, neque nos ea commēritos negamus. Sed tamen, ò Domine, tu es Deus noster, nos verò nihil aliud, nisi puluis sumus & vmbra: tu es Creator noster, nos verò opus manuum tuarum: tu es Pastor noster, nos grex tuus sumus: tu es liberator noster, nos populus, quem redemisti: tu es Pater noster, nos tui hæredes sumus. Quocirca ne nos punias in ira tua, sed clementer castiges. Conserues potiùs opus, quod in nobis inchoare dignatus es, vt cognoscat mundus vniuersus, te Deum nostrum ac seruatorem esse.

Populus tuus Israel sæpenuerò te offendit & tu cum meritò afflixisti. Verum, quoties ad te conuersi sunt, clementer eos in gratiam recepisti: & quantumcunque esset eorum peccatum, semper tamē iram tuam & poenam ipsis paratam auertisti, propter foedus illud, quod fecisti cum seruis tuis Abraham, Isaac, & Iacob: adeò vt preces populi tui nunquam abs te sint repudiatæ. Sed & nobiscum idem, quod cum illis, foedus, & quidem illustrius ac efficacius sanxisti, intercedente Mediatore nostro Iesu Christo, cuius etiam

sanguine id foedus ratum & cōfirmatum esse voluisti. Quapropter
 ó Deus, abiecta omni fiducia nostri & aliarum creaturarum, ad hoc
 sacrum foedus confugimus, quo Dominus noster Iesus Christus,
 semel seipsum victimam pro nobis in cruce offerens, nos tibi in
 perpetuum reconciliavit. Intuere igitur, clementissime Deus, non
 peccata ea, quæ assidue committimus, sed Mediatorem nostrum
 Iesum Christum, ut eo intercessore placetur ira tua, nosque iterum
 paterno tuo aspectu recreemur. Suscipe nos porro etiam in te de-
 lam tuam, & per Spiritum tuum sanctum gubernâ, qui nos teno-
 uet ad meliorem illam vitam, in qua delecta omni macula, te in
 æternum celebremus. Etsi autem ij sumus, qui confidera nostra
 indignitate, ne hiscere quidem audeamus, pro nobis aliquid abs te
 petituri tamen quia nos iussisti pro Ecclesia & Repub. atque adeo
 pro omnibus hominibus precari: oramus te, ut omnibus Ecclesi-
 as & Ecclesiarum Ministris adsis. Mitte fidos operarios in uet-
 sem tuam: Eradica omnes cui pro veris falsa tradunt, tolle omnes
 rapaces lupos & mercenarios, qui sibi non tuam vnius gloriam &
 animarum salutem proponunt: sed tuam gloriam & priuatū com-
 modum quærent. Oramus te etiam pro omni Magistratu, pro
 Imperatore & Rege Romanorum, pro cæteris Regibus & Prin-
 cipibus, præcipue verò pro clementissimo Principe ac Domino
 nostro Casimiro Palatino, pro eius coniuge ac liberis, eiusque con-
 siliarijs & præfectis, denique pro huius vrbis Senatui: rege ac gu-
 berna eos Spiritu tuo sancto, ut omnia consilia & actiones suas eo
 referant, ut Rex omnium regum Iesus Christus, ipse ac iporum
 populis præsit, atque ut regnum Satanæ, regnum omnis turpitudi-
 nis & impietatis, per ipsos tanquam legis tue custodes, & iustitiæ
 administratos magis ac magis evertatur, nosque sub eorum imperio
 placidam & quietâ vitam degamus, cum omni pietate & honestate.

Rogamus te porro etiam, cum pro cæteris fratribus nostris, ut
 quæ coepisti, in eis clementer perficias, tum vel maxime p. ojs, qui
 sub tyrannide Romani Pontificis & Turcæ, omnis generis crude-
 litatem & supplicia perferunt: consolare & confirma eos Spiritu
 tuo, & clementer libera, nec patiaris Ecclesiam tuam vastari, &
 augustam nominis tui memoriam in terris extinguere, ne Antichri-
 stus & Turca cum cæteris infidelibus, de sanctis tuis triumphan-
 tes, sanctissimæ maiestati tue illudant. Sin ita placet tue diuinæ
 voluntati, illos vitam pro tua gloria profundere, & sua morte ve-
 ritati testimonium perhibere, arma eos i. ubore Spiritus tui sancti,
 ut ad extremum usque vitæ spiritum, te constanter confiteantur.
 Commendamus tibi præterea, quotquot sunt in miserijs, pauper-
 tate, exilio, carcere, morbis, partu, aut alio genere ærumnarum: con-
 solare eos, pro eo ac nos ipsos variè laborare: fac ut ipsis hæc tua
 castigatio, ad agnoscendum peccatum & emendandam vitam con-
 ducat: instrue eos patientia & constantia, & dolorem ipsorum

minue, ac tandem planè eos libera, vt latentur bonitate tua, & tibi vno ore nobiscum gratias agant. Postremo miserere eorum qui adhuc in tenebris & errore versantur: educe eos in lucem, vt cernant veritatem. Has atque alias necessitates tibi, clementissime Pater, commendamus, vtentes ea precatione, quam nos Dominus & Seruator noster Iesus Christus ipse docuit. Pater noster, &c.

ALIA PRECATIO BREVIOR.

OMnipotens, Iuste & Misericors Deus, ne patiaris sanctissimum nomen tuum propter peccata nostra affici contumelia. Nam aliqui plus satis te benignum patrem offendimus, dum verbo tuo, vt par erat, non obedimus: dum ignorantia, inconstitutine & murmure nostro, iram team quotidie aduersus nos concitamus, atque ita iustas poenas nobis atrahimus. Veruntamen, o Domine, miserere nostri pro magna tua misericordia: fac vt peccata nostra & rectius agnoscamus, & magis deploremus, & vitam nostram emendemus. Excita & corrobora Magistratum populi tui, vt gladio, quem ei porrexisti, ad terrorem & securitatem legitime utatur. Confirma ministros Ecclesiarum tuarum, vt fideliter & constanter verbum tuum doceant, & omnes officii sui partes obeant. Tuere ac defende nos ab omni dolo & perfidia. Irrita fac omnia scelerata atque insidiosa consilia, quæ aduersus Ecclesiam & verbum tuum capiuntur. Ne subtrahas nobis verbum tuum, & Spiritum sanctum tuum ne auferas à nobis. Excita in nobis veram fidem, patientiam & constantiam: Fer opem miseræ & afflictæ Ecclesiæ tuæ, libera eam omni tyrannide & ignominia. Consolare & confirma quotquot sunt animo vel corpore afflictæ. Da nobis tuam pacem per Iesum Christum filium tuum Dominum nostrum, qui hanc nobis indubitam de tua voluntate promissionem edidit: Amen dico vobis, quicquid petieritis à Patre in nomine meo, hoc dabit vobis, eaque fretos nos sic precari iussit: Pater noster, &c.

Fac etiam, vt constanter perseueremus, & quotidie proficiamus in vera illa, certa, & ab ipso mundi exordio ad nos propagata Christianorum fide, & per eam Christi & omniū bonorum eius magis ac magis participes fiamus, quam sic ore & corde confitentes dicimus: Credo in Deum, &c.

1. Corinth. 11.

Gratia Domini nostri Iesu Christi, & Charitas Dei, & Communicatio Spiritus sancti sit cum omnibus vobis, Amen.

PRECATIO SCHOLASTICA.

OMnipotens, æterne, & misericors Deus, Pater Domini nostri Iesu Christi, vna cum filio tuo coæterno, Domino nostro Iesu Christo, & Spiritu sancto, qui propè es omnibus inuocantibus te, omnibus innocentibus te in veritate. ago tibi gratias

pro omnibus æternis & huius vitæ beneficijs: quòd condidisti, elegisti & seruas tibi æternam Ecclesiam, & in ea te patefecisti certo verbo tradito, per Prophetas & Apostolos & testimonijs diuinis, & sic diligis nos, vt volueris filium tuum coætænum, Dominum nostrum Iesum Christum, propter nos homines, & propter nostram salutem descendere de cælo, assumere humanam naturam, pro nobis fieri victimam, crucifigi, mori & reuigere, ascendere in cælum, & sedere ad dextram tuam: donas propter eum ac per eum, omnibus nobis credentibus, gratis remissionem peccatorum, reconciliationem, Spiritum sanctum, iustitiam & vitam æternam: Accendis & seruas inter nos lucem Euangelij, & necessaria doctrinarum studia: das & defendis contra diabolos, aliqua Ecclesiæ & Scholarum hospitia: Et vocasti ac elegisti me quoque ad societatem huius æternæ Ecclesiæ, in qua & nasci me voluisti, & in agnitione ac timore tui educari, meque præ multis alijs hominibus, pro singulari ac ineffabili tua misericordia, ornasti hoc summo beneficio, vt pietatis, literarum atque optimarum artium doctrina instituerer. Etsi autem his omnibus beneficijs me indignissimum agnosco: tamen quia iussisti nos per & propter Christum filium tuum à te petere & expectare remissionem peccatorum & Spiritum sanctum: confiteor & deploro omnem meam immundiciem & ingratitudinem, & toto pectore oro, vt remittas mihi omnia peccata mea propter filium tuum vnigenitum Dominum nostrum, & sanctifices ac regas me perpetuo Spiritu tuo sancto, casto & verace, vt te solum verum Deum, Omnipotentem, Castum, Veracem, Æternum Patrem Domini nostri Iesu Christi, & Dominum nostrum Iesum Christum, & Spiritum sanctum verè agnoscam, inuocem, timeam, & diligam: Collige & defende Ecclesiam: Tuere politias, quæ sunt Ecclesiæ hospitia: Da & adiuua fideles & salutes doctores & gubernatores: serua Scholas & lucem doctrinarum, pacem & honestam disciplinam in Ecclesijs & rebus publicis: Guberna & fortuna vitam & vocationem meam, & facias me vas misericordiæ, & organum mihi & alijs salutare: Ne sinas me à diabolo vel à carne mea tentari negligentia, curiositate vel ambitione: ne sinas exoriri in corde meo spes aut cupiditates vanas & stultas: sed effice vt meæ vocationis officia rectè, diligenter & feliciter faciam. Accède & confirma in me amorem & agnitionem tui, studium veritatis & rerum vtilium ac necessariarum, vt omnia dona quæ in me contulisti, & labores meos referam ad tuam vnus gloriam, & proximi utilitatem. Defende me à prauis sodalitijs, & ab omnibus diabolorum insidijs. Sit verbum tuum lucerna pedibus meis, & lumen semitis meis. Hæc omnia a te peto, per & propter Iesum Christum Dominum nostrum, qui dixit, Quicquid oraueritis Patrem in nomine meo, dabit vobis: item, Dabit Spiritum sanctum petentibus.

